

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

**Intersectoraal watermanagement: focus op conflicten tussen herders en
boeren**

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 22 654

Matthias Verstraeten

MASTERPROEF POLITIEKE WETENSCHAPPEN
afstudeerrichting INTERNATIONALE POLITIEK

PROMOTOR: (PROF.) DR. (Anne Walraet)

COMMISSARIS: Els Lecoutere

COMMISSARIS: (PROF.) DR. (Bernard Mazijn)

ACADEMIEJAAR 2009 – 2010

Deze pagina is niet beschikbaar omdat ze persoonsgegevens bevat.
Universiteitsbibliotheek Gent, 2021.

This page is not available because it contains personal information.
Ghent University, Library, 2021.

Inhoudsopgave

Abstract	3
1. Inleiding	4
2. Onderzoeksvraag	7
3. Centrale begrippen	8
3.1. Water	9
3.1.1. 'Tragedy of the Commons'	9
3.1.2. Common property resource management (CPRM)	10
3.1.3. Waterschaarste	10
3.2. Conflict	12
3.3. Semi-aride gebieden: Kenia en Tanzania	14
3.4. Herders en boeren	14
3.4.1. complementariteit of competitie?	16
4. Oorzaken voor conflicten tussen herders en boeren	19
4.1. Beleid	19
4.2. Moderne wapens	22
4.3. Etnische identiteit	24
4.4. De nood aan goedwerkende instituties	26
5. Conflicten tussen herders en boeren in Tanzania en Kenia	28
5.1. Kilosa district	28
5.1.1. Milieuschaarste als oorzaak?	30
5.1.2. Zijn er ook andere factoren die een rol spelen?	33
5.2. Kajiado district	41
6. Besluit	49
Bibliografie	53

Abstract

In deze thesis staan conflicten tussen herders en boeren centraal. De conflicten worden veroorzaakt door de strijd om de toegang tot natuurlijke grondstoffen. Zowel de boeren als de herders moeten immers een beroep doen op dezelfde grondstoffen om te voorzien in hun levensonderhoud. Hierbij wordt er dieper ingegaan op conflicten in Tanzania en Kenia. Dit zijn twee landen die op het eerste zicht stabiel lijken, zeker in vergelijking met hun buurlanden, toch worden ook deze landen geconfronteerd met geweld. Tanzania en Kenia kennen een sterke toename van de bevolking. Daarnaast beschikken beide landen over een semi-aride klimaat. Door klimaatveranderingen zullen de leefomstandigheden in de toekomst verder verslechteren.

Er wordt vertrokken van de veronderstelling dat milieuschaarste een belangrijke oorzaak is voor conflicten tussen herders en boeren. Verschillende auteurs vinden echter dat het belang van milieuschaarste wordt overschat. Deze auteurs vinden dat er ook andere factoren in rekening moeten worden gebracht. Uit de beschrijving van de situatie in het Kilosa district (Tanzania) en het Kajiado district (Kenia) kan geconcludeerd worden dat inderdaad ook andere factoren een rol spelen in de conflicten tussen herders en boeren. Het is onjuist om er van uit te gaan dat milieuschaarste de enige oorzaak is voor conflicten tussen herders en boeren en het suggereert ten onrechte dat de conflicten kunnen opgelost worden door louter technische ingrepen.

1. Inleiding

Sommigen zien de relatie tussen herders en boeren in semi-aride Afrika als wederzijds voordelig, anderen als competitief en nog anderen als inherent onderhevig aan conflicten. Dat de meningen, over de onderlinge verhoudingen tussen deze twee groepen zo uiteenlopen heeft te maken met het feit dat herders en boeren in semi-aride gebieden vaak afhankelijk van elkaar zijn om te kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Deze interdependentie kan resulteren in hechte socio-politieke banden tussen de gemeenschappen. Daarnaast behouden herders en boeren ook vaak een aparte identiteit en concurreren ze met elkaar voor de toegang tot natuurlijke grondstoffen (Hussein, Sumberg en Seddon, 1999).

Dat er sprake is van interdependentie tussen de twee groepen wil niet noodzakelijk zeggen dat er geen conflicten kunnen ontstaan. De perceptie bestaat dat conflicten tussen herders en boeren zijn gestegen, meer specifiek sinds de droogten in de jaren '70 en '80 van de 20ste eeuw (Hussein, 1998). Of de conflicten al dan niet toenemen ten opzichte van het verleden is een discussie waar in dit kader niet verder wordt op ingegaan. Er bestaat evenwel geen twijfel over het feit dat er conflicten zijn. In deze paper wordt een analyse gemaakt van de verschillende oorzaken van deze conflicten. Hierover bestaat namelijk geen consensus.

Heel wat auteurs zien de aantasting van het milieu als een belangrijke verklarende variabele voor conflicten (zie o.a. Baechler, 1999; Blench, 1996; Homer-Dixon, 1999; Kaplan, 1994; Renner, 1997a). Baechler (1998) stelt dat milieuconflicten zich op verschillende manieren kunnen manifesteren. De auteur somt onder andere politieke, sociale, economische, etnische, religieuze en territoriale conflicten op. In de grond zijn dit, aldus Baechler, allemaal traditionele conflicten die veroorzaakt worden door de aantasting van het milieu. Verschillende auteurs gaan ervan uit dat mensen en/of landen elkaar zullen bestrijden om de toegang tot schaarse grondstoffen, noodzakelijk voor hun overleven, te verzekeren. Hoe schaarser de grondstof hoe harder en gewelddadiger de strijd (Le Billon, 2001). Dit standpunt wordt door sommige auteurs geïnterpreteerd als Neomalthusianisme¹.

Homer-Dixon (1994) gebruikt de term 'milieuschaarste' om het verband tussen milieu en conflict te duiden. Het begrip omvat drie bronnen van schaarste. Voor de eerste factor die schaarste kan veroorzaken verwijst de auteur naar de gevolgen van klimaatveranderingen. Hiermee bedoelt Homer-Dixon schaarste die het gevolg is van een (door de mens veroorzaakte) vermindering van de kwantiteit of kwaliteit van een hernieuwbare

¹ Malthus ging ervan uit dat, aangezien de voedselproductie lineair groeide en de bevolking exponentieel groeit, er op een bepaald moment zo veel mensen zouden leven dat men niet in staat zou zijn om iedereen te voeden. Dit zou tot conflicten leiden (Tir en Diehl, 1998). De geschiedenis leert ons dat Malthus' voorspelling niet is uitgekomen (Urdal, 2005).

grondstof. De schaarste ontstaat wanneer de vermindering sneller plaatsvindt dan dat de grondstof hernieuwd kan worden door natuurlijke processen.

Daarnaast zorgt een stijgende bevolking voor een grotere vraag naar grondstoffen wat het aanbod per hoofd van de bevolking doet verminderen.

De derde vorm van schaarste komt voort uit de ongelijke verdeling van grondstoffen. Vaak controleert slechts een beperkte groep mensen de toegang tot grondstoffen wat leidt tot grotere schaarste voor de rest van de bevolking. Deze drie bronnen van schaarste leiden tot milieuschaarste.

Sociale conflicten (en zelfs gewelddadige conflicten) zijn niet per definitie slecht. Massamobilisaties en burgerprotesten kunnen leiden tot veranderingen, ze kunnen resulteren in een betere verdeling van de rijkdom en zorgen voor het beter functioneren van instituties. Net als sociale conflicten kan ook milieuschaarste positieve effecten genereren: het kan ondernemerschap en institutionele verandering stimuleren. Daarnaast is het milieu in repressieve maatschappijen vaak een van de weinige thema's die voorwerp zijn van publieke discussie. Oppositiebewegingen gebruiken milieukwesties dan ook vaak als vehikel om protest te organiseren (Homer-Dixon, 1999: 5). De almaar complexere problemen waar ontwikkelingslanden mee geconfronteerd worden als gevolg van milieuschaarste kunnen daarentegen ook een negatieve impact hebben. De problemen kunnen zo overweldigend zijn dat ze eerder een vloek dan een zegen zijn voor hervormingen in een land. Dit kan leiden tot een versterking van geweld, institutionele disfuncties en sociale fragmentatie. De negatieve effecten zullen vaak de positieve overtreffen (Homer-Dixon, 1999).

Wanneer gemarginaliseerde groepen worden geconfronteerd met toenemende schaarste en met het falen van de overheid zorgt dit voor spanningen. Dit tast de autoriteit van de overheid aan, waardoor deze over minder mogelijkheden beschikt om de problemen aan te pakken. Hier bestaat het gevaar dat landen terecht komen in een vicieuze cirkel. De gevolgen van de schaarste ondermijnt de capaciteit om zich aan te passen aan de schaarste, wat op zijn beurt de gevolgen van de schaarste versterkt. De spanningen die hieruit voortvloeien, kunnen het sociale weefsel van een arme maatschappij geleidelijk aantasten, mogelijk met volksonrust en geweld tot gevolg. Het kan ook zorgen voor een verandering in de machtsbalans tussen strijdende groepen in de samenleving en de staat. De effecten die hierboven opgesomd werden, zijn vaak causaal met elkaar verbonden (Homer-Dixon, 1999).

Of er werkelijk sprake is van dergelijke negatieve gevolgen hangt af van het aanpassingsvermogen en/of de kwetsbaarheid van een land, groep of persoon.

Vele gemeenschappen kunnen zich goed aanpassen aan schaarste zonder dat de bevolking hier hinder van ondervindt. Ze beschikken over voldoende mogelijkheden om via nieuwe technologieën en/of de hervorming van instituties de effecten van schaarste te bestrijden. Voorbeelden hiervan zijn efficiënte markten, duidelijke en afgedwongen eigendomsrechten en een goed functionerende overheid. Niet elk land is echter capabel om de effecten van milieuschaarste te beperken. Landen zullen afhankelijk van hun sociale, economische,

politieke en culturele kenmerken op andere manieren met schaarste (kunnen) omgaan (Homer-Dixon, 1994). Vooral arme landen zijn kwetsbaar voor milieuschaarste. Grote delen van de bevolking zijn rechtstreeks afhankelijk van natuurlijke hulpbronnen. Deze zijn essentieel om via landbouw, bosbouw of visvangst te voorzien in hun levensonderhoud (Renner en French, z.d.). Bovendien beschikken deze landen over minder mogelijkheden (bv: minder financiële middelen) om zich te beschermen tegen schaarste en de sociale crisissen die hieruit voortkomen, hierdoor zullen ze harder getroffen worden (Homer-Dixon, 1994).

In de thesis wordt gefocust op conflicten tussen herders en boeren in semi-aride Afrika. Door de zichtbaarheid en het gewelddadige karakter van de relaties tussen de twee groepen dienen ze als goede voorbeelden van conflicten die gedreven worden door schaarste (Turner, 2004). Conflicten tussen herders en boeren zijn het meest waarschijnlijk in een semi-aride klimaat (Hussein, 1998). Deze gebieden zijn van nature arm aan grondstoffen (Homer-Dixon, 1999). Verder is de bevolkingstoename en de druk op hernieuwbare grondstoffen in droge en semi-aride gebieden zeer groot (Chaterji, 2002) en zijn de klimatologische omstandigheden nergens zo variabel (Suliman, 1999).

Een aantal auteurs vinden de bewering dat schaarste de belangrijkste oorzaak is voor conflict tussen herders en boeren te kort door de bocht en stellen dat er ook nog andere oorzaken aan de basis van conflicten liggen. Naar deze auteurs wordt in de volgende sectie verwezen. In sectie 3 worden de belangrijkste begrippen uit de onderzoeksvraag uitgewerkt en gedefinieerd. In de 4de sectie worden een aantal alternatieve verklaringen voor conflicten tussen herders en boeren uitgewerkt. In het vijfde deel worden de bevindingen getoetst aan de situatie in het Kilosa district (Tanzania) en het Kajiado district (Kenia).

Zowel Tanzania als Kenia beschikken over een semi-aride klimaat en zullen in de toekomst beide getroffen worden door de klimaatveranderingen. Tanzania zal te maken krijgen met veranderende neerslagpatronen en een toename van klimaatvariabiliteit tegen het einde van de 21ste eeuw. Er wordt voorspeld dat het land ongeveer 2 tot 4°C zal opwarmen tegen 2100. In het binnenland zal de temperatuurstijging hoger zijn dan in de gebieden aan de kust. Men denkt dat er in het binnenland tot 20 procent minder neerslag zal vallen dan nu het geval is. Het droogseizoen zal ook langer en droger worden (IPCC, 2001 in Paavola, 2006). Morogoro (de regio waar het Kilosa district zich in bevindt) ligt tussen de centrale hooglanden en de kustregio en zal te maken krijgen met zowel droogtes als overstromingen. Op dit moment kampt de regio al met klimaatvariabiliteit (Paavola, 2006). Ook voor Kenia zal de impact van klimaatveranderingen in de semi-aride gebieden zeer negatief zijn (Downing, 1992). Slechts 20 procent van de totale oppervlakte van het land is vruchtbaar grondgebied. In dit gebied leeft 90 procent van de bevolking. Dit resulteert in een zeer hoge bevolkingsdichtheid en een sterke druk op het land (Lang, 1995). De gebieden die bruikbaar zijn voor cultivatie en veeteelt zullen als gevolg van de klimaatveranderingen nog met 15 tot 30 procent krimpen. Het aantal mensen dat niet over toegang tot voldoende grondstoffen beschikt om te overleven zal hierdoor sterk stijgen (Downing, 1992).

Daarnaast worden beide landen geconfronteerd met een zeer sterke bevolkingsgroei (de bevolking stijgt er per jaar met respectievelijk 2,9 procent en 2,1 procent.) Dit is het gevolg van hoge vruchtbaarheidscijfers gekoppeld aan een dalende kindersterfte (Fratkin, Roth en Nathan, 1999). Dit toont aan dat de problemen met schaarste van grondstoffen een sterke impact zullen hebben op zowel Tanzania als Kenia.

2. Onderzoeksvraag

Ohlsson (1999) past het principe van milieuschaarste toe op waterschaarste. Overconsumptie van grondwater door de mens kan op termijn zorgen voor een daling van het grondwaterpeil. Daarnaast kan er, als gevolg van een toename van de bevolking, een stijgende vraag naar water ontstaan. Ook dit draagt bij tot de schaarste, het aanwezige water zal immers verdeeld moeten worden over meer mensen. In een situatie van stijgende schaarste zullen de sterkere sectoren binnen een lokale gemeenschap de toegang tot de verminderende watervoorraad proberen te monopoliseren, wat leidt tot marginalisering van armere segmenten van de maatschappij. Dit kan tot onhoudbare situaties leiden voor de gemarginaliseerden, wat een aanleiding kan zijn voor conflicten.

Verschillende auteurs vinden echter dat het belang van milieuschaarste wordt overschat (Hagmann, 2005; de Soysa, 2002; Hauge en Ellingsen, 1998; Benjaminsen en Ba, 2009). In reactie op de kijk van Homer-Dixon en zijn collega's hanteren heel wat onderzoekers een politiek-ecologisch kader om de problematiek rond schaarse hernieuwbare grondstoffen te bestuderen. Zij proberen de conflicten op een meer complexe en multi-dimensionale manier te benaderen (Turner, 2004).

Niet alle conflicten rond grondstoffen leiden tot openlijk conflictgedrag, nog minder van deze conflicten leiden effectief tot het gebruik van geweld. Als gevolg van een daling van de kwaliteit of kwantiteit van een grondstof kan een toename van schaarste leiden tot (gewelddadige) conflicten maar daarvoor zijn ook politieke, economische en culturele variabelen belangrijk (Gleditsch, 1998). Politieke ecologie kan gezien worden als een kritiek op het apolitieke perspectief dat de meeste milieu- en ontwikkelingsonderzoekers hanteren. Men moet rekening houden met het feit dat schaarste het resultaat is van economische en sociale eisen die variëren over tijd en plaats (Le Billon, 2001). Het is dus belangrijk om te zien hoe conflicten over grondstoffen ingebed zijn in sociale en politieke dynamieken en hoe ze worden beheerd door lokale instituties (Hagmann, 2009).

Homer-Dixon (1999) is het niet eens met de kritiek en vindt dat, hoewel er rekening moet gehouden worden met contextuele factoren, milieuschaarste niet ondergeschikt kan of mag zijn aan sociale, politieke en economische factoren. De auteur haalt enkele argumenten aan die het belang van milieuschaarste extra in de verf zetten. Ten eerste wordt milieuschaarste niet enkel beïnvloed door instituties en beleid, het kan op haar beurt deze instituties en het beleid beïnvloeden. Milieuschaarste kan met andere woorden een negatief effect hebben op de instituties en de politiek. Daarnaast is de graad van milieuschaarste die een maatschappij

ondervindt niet in haar geheel het gevolg van economische, politieke en sociale factoren waaronder falende instituties en beleid. Het is ook deels het gevolg van specifieke fysische kenmerken van een maatschappij en haar omgeving. Deze karakteristieken zijn in bepaalde opzichten onafhankelijk van menselijke activiteiten. Ten derde poneert Homer-Dixon dat, als milieuschaarste onomkeerbaar wordt, de schaarste bijna per definitie een externe invloed uitoefent op de maatschappij. Zelfs wanneer verlichte hervormingen van instituties en beleid de onderliggende politieke en economische oorzaken van schaarste aanpakken, zal milieuschaarste een voortdurende last blijven voor de maatschappij. De auteur concludeert dat vele conflicten niet voldoende kunnen worden begrepen wanneer milieuschaarste als oorzaak voor conflicten wordt genegeerd. Het is daarom noodzakelijk om ecologische factoren te betrekken bij de zoektocht naar de oorzaken van deze conflicten. Het is bijgevolg redelijk om te concluderen dat milieuschaarste een belangrijke oorzaak is van deze conflicten.

Conclusie:

Conflicten tussen herders en boeren worden vaak gezien in het licht van een strijd om grondstoffen. Boeren zien de herders als plunderende groepen die zich over een gebied verplaatsen wat leidt tot overbegrazing en schade aan de teelt. Vaak vluchten ze uit het gebied alvorens ze berecht kunnen worden. Herders vinden dat boeren verantwoordelijk zijn voor de geleidelijke uitbreiding van landbouwgebieden, wat ten koste gaat van graslanden. Verder vinden ze dat de toenemende akkerbouw verantwoordelijk is voor de verminderde vruchtbaarheid van de bodem. Dit dwingt de herders om te verhuizen naar meer marginale gebieden (Turner, 2004). De conflicten worden voorgesteld als een verdediging van levensonderhoud en milieu tegen diegenen die volledig tegenovergestelde materiële belangen hebben. In dit opzicht wordt milieuschaarste gezien als een belangrijke oorzaak voor conflicten tussen herders en boeren. De voorstelling van conflicten tussen herders en boeren als zijnde een strijd over schaarse grondstoffen is, aldus politieke ecologen, evenwel te simplistisch. De strijd om grondstoffen is een belangrijke factor, toch moet er ook rekening gehouden worden met andere factoren (Turner, 2004).

Bovenstaande leidt tot de onderzoeksvraag, die centraal staat in de thesis: Is toenemende (water)schaarste de enige en bijgevolg belangrijkste oorzaak voor conflicten tussen herders en boeren in Tanzania en Kenia? Zijn er ook andere factoren die een verklaring kunnen bieden voor deze conflicten?

3. Centrale begrippen

In deze sectie wordt stilgestaan bij de concepten 'water' en 'conflict.' Vervolgens wordt kort stilgestaan bij wat bedoeld wordt met een semi-aride klimaat en tenslotte wordt het onderscheid tussen 'herders' en 'boeren' verduidelijkt.

3.1. Water

Water is van fundamenteel belang voor het menselijk welzijn. Het heeft een invloed op de voedselproductie, de gezondheid en de economische ontwikkeling van een land (Renner, 1997a). Heel veel verschillende actoren hebben baat bij een goede toegang tot water. Zo is water niet enkel belangrijk voor huishoudelijk gebruik, ook voor de industrie-, energie- en landbouwsector is de toegang tot water cruciaal. Dit kan leiden tot belangenconflicten en competitie tussen de verschillende stakeholders (zie 3.2.).

Water wordt gezien als een 'common property resource'. 'Common property resources' (CPR's) zijn natuurlijke, of door de mens vervaardigde grondstoffen die simultaan of sequentieel worden gebruikt door leden van eenzelfde gemeenschap of door leden van een of meerdere groepen binnen een gemeenschap. Belangrijk is het feit dat deze grondstoffen bruikbaar zijn voor verschillende soorten gebruikers (Williams, 1998). Ze worden niet gecontroleerd door individuen, enkel grote groepen hebben het recht en de mogelijkheid om deze grondstoffen te gebruiken (Hussein, 1998). Er is met andere woorden (meestal) geen sprake van uitsluitbaarheid maar wel van rivaliteit. De hoge kostprijs, nodig om mensen uit te sluiten, maakt het namelijk moeilijk (maar niet onmogelijk) om mensen de toegang tot deze grondstoffen te ontzeggen (Ostrom, 1996). Dit is het verschil met een situatie waarbij iedereen per definitie een vrije toegang tot de grondstof heeft.

3.1.1. 'Tragedy of the Commons'

Hardin (1968) meende dat het gebruik van dergelijke CPR's leidt tot 'the tragedy of the commons.' Elke gebruiker van een dergelijk goed zal immers zijn winst proberen te maximaliseren. Wanneer bijvoorbeeld een herder besluit om een extra dier op een weide te laten grazen, creëert dat een negatieve en een positieve component. De positieve component is het voordeel dat de herder haalt uit de inbreng van een extra dier en komt enkel toe aan de herder. De negatieve component is het gevolg van bijkomende overbegrazing gecreëerd door de verhoging van de veestapel met een extra eenheid. Dit negatief effect wordt echter gedeeld door alle herders waardoor het specifieke voordeel voor de herder groter is dan het nadeel dat hij ondervindt. De logische reactie van de herder, aldus Hardin, is dat hij meer en meer dieren zal toevoegen aan zijn veestapel. Dit is het gedrag dat elke rationele herder ten aanzien van CPR's zal stellen en hierin ligt de tragedie. Iedereen zit hierdoor vast in een systeem waarbij men wordt aangemoedigd om zijn veestapel uit te breiden, dit zonder limiet in een wereld die wel gelimiteerd is. "Freedom in a commons brings ruin to all" (Hardin, 1968: 2).

Hardin stelt met andere woorden dat de CPR's overmatig gebruikt worden, wat leidt tot degradatie en uiteindelijk tot ineenstorting van de grondstof. Hier wordt dus verondersteld dat herders zelf niet bij machte zijn om instituties in het leven te roepen die het gebruik van graasland kunnen regelen en bijgevolg competitie en conflicten over toegang tot zulke grondstoffen niet kunnen beheeren. Wanneer men verwijst

naar 'the tragedy of the commons' onderstreept men de nood aan privatisering als enige weg om een tragedie te vermijden (Hussein, 1998).

3.1.2. Common property resource management (CPRM)

Verscheidende auteurs bekritiseren de stelling van Hardin (Feeny, Berkes, McCay en Acheson, 1990; Ostrom, 1990; Bromley, 1992; Turner, 1993). Niet onder alle omstandigheden is er sprake van een vrije toegang tot CPR's. Het is moeilijk maar niet onmogelijk om mensen de toegang tot CPR's te onttrekken. Zo gaat Hardin voorbij aan de mogelijkheid dat gebruikers van grondstoffen samenwerken en via instituties controlemechanismen kunnen inbouwen. Hierdoor kan men het gebruik van de grondstof via regels en sancties organiseren. Dit creëert rechten en plichten voor individuen. Mensen die geen deel uitmaken van de groep beschikken niet over gebruiksrechten en kunnen niet deelnemen aan beslissingsprocedures. Er is dus, net als met private eigendom, sprake van exclusie van mensen. De groepen kunnen sterk variëren, toch hebben ze meestal bepaalde gedeelde belangen en beschikken ze over eigen bestuursystemen. Essentieel hierbij is dat de rechten en plichten afgedwongen moeten kunnen worden, anders bestaat er een risico om in een situatie van vrije toegang terecht te komen (Ostrom, 1990). Conflicten kunnen ontstaan wanneer CPRM systemen niet bestaan of slecht functioneren. Zelfs wanneer ze goed werken zullen er altijd belangenconflicten bestaan (Hussein, 1998). In sectie 4.4 wordt verder ingegaan op het verband tussen slecht functionerende instituties en conflicten.

3.1.3. Waterschaarste

Water is een hernieuwbare grondstof. Dit wil zeggen dat er een voorraad bestaat die beschikbaar is voor consumptie. Bovendien wordt deze voorraad, in tegenstelling tot niet-hernieuwbare grondstoffen, via natuurlijke processen opnieuw aangevuld (Homer-Dixon, 1999). Toch kan ook een hernieuwbare grondstof schaars zijn. Met de term schaarste bedoelt men de toegenomen competitie voor een grondstof waarvan de economische waarde is gestegen als gevolg van een lage beschikbaarheid van de grondstof per hoofd van de bevolking (Buhaug, Gleditsch en Theissen, 2008; Ohlsson, 1999).

De toenemende vraag naar water en de gevolgen van de klimaatverandering zal de competitie tussen gebruikers in de nabije toekomst verder doen toenemen. In veel landen overstijgt het watergebruik reeds de graad van hernieuwbaarheid. Dit overmatig gebruik van oppervlakte- en grondwater heeft al tot ecologische en sociale catastrofes geleid in vele delen van de wereld. Overexploitatie zorgt ervoor dat heel wat mensen niet meer in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Dit leidt tot migratie, wat op zijn beurt toenemende druk op land en water veroorzaakt in de regio's waarnaar men migreert (Houdret, 2008).

Op het nationale niveau wordt de drempel van 1000m³ water per persoon, per jaar gezien als het niveau waaronder een land waterschaars is. Zelfs in landen waar genoeg water beschikbaar is kunnen een gebrek aan

infrastructuur of de politisering van de allocatie van water voor spanningen zorgen. Bovendien zegt de drempel van 1000m³ niets over de beschikbaarheid van water per regio, over de aanwezigheid van water per seizoen of over de sociale distributie van de grondstof binnen een land. Ook wanneer er op nationaal niveau meer dan 1000m³ water per persoon beschikbaar is, kunnen zeer veel mensen in waterschaarse omstandigheden leven (Houdret, 2008).

De beschikbaarheid van water wordt sterk beïnvloed door klimaatvariabiliteit en klimaatverandering. De helft van de gebieden in Afrika zijn aride of semi-aride. In deze gebieden is de toevoer van water een belangrijk probleem. De distributie van water via regenval, rivieren, meren en grondwater wordt gekenmerkt door een ongelijke geografische distributie. Klimaatverandering (een van de bronnen van milieuschaarste die Homer-Dixon aanhaalt) kan zorgen voor toenemende druk op de toegang tot en de beschikbaarheid van water. Verschillende studies tonen aan dat de gemiddelde jaarlijkse regenval op verschillende plaatsen van het Afrikaanse continent daalt. In het bijzonder zullen aride en semi-aride gebieden blootgesteld worden aan de impact van klimaatverandering op (zoet)water. Ze zullen geconfronteerd worden met een verminderde beschikbaarheid van water. Dit zal een sterke impact hebben op de socio-economische ontwikkeling van de getroffen landen (Osman-Elasha en El Sanjak, 2009). Waterschaarste wordt dan ook gezien als een belangrijke belemmering voor de ontwikkeling van een land of regio (Madulu en Zaba, in Mbonile, 2005).

Figuur 1 toont aan welke Afrikaanse landen tegen 2025 waterstress zullen ondervinden (United Nations Economic Commission for Africa, 1999).

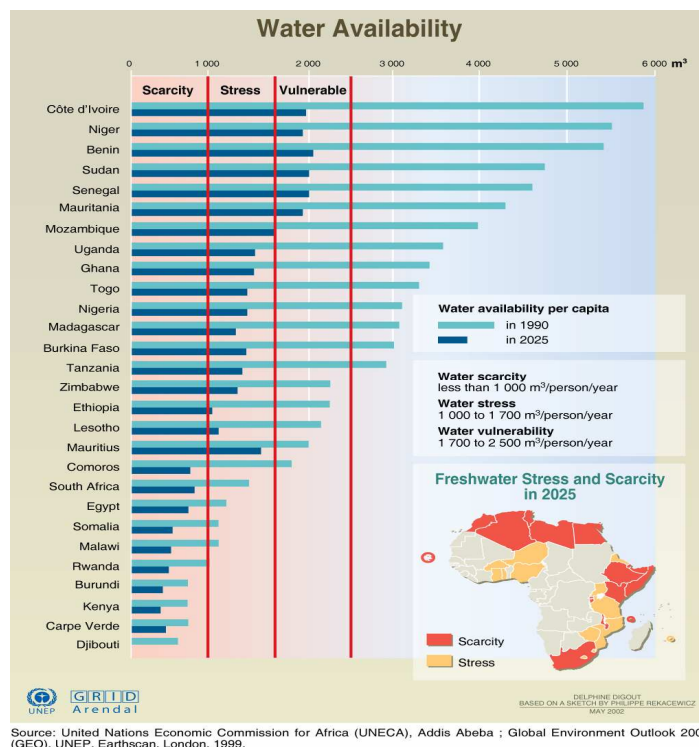

Fig. 1

De competitie die door de schaarste ontstaat, zorgt voor een verhoogd risico op conflicten (Ohlsson, 1999). Wanneer water slechts in beperkte mate aanwezig is, moet men kiezen hoe en aan wie men water toewijst. Dit kan ten koste gaan van bepaalde economische sectoren, regio's of bevolkingsgroepen. Hierdoor kan een sluimerend conflict escaleren, zeker wanneer groepen die benadeeld worden inzake de distributie van water ook op sociaal, economisch of politiek vlak gemarginaliseerd worden. Ongelijke distributie van water en een gebrek aan compensatie voor onvoldoende beschikbaarheid van water kunnen het bewustzijn van verschillende vormen van discriminatie versterken en moedigt het oprichten van belangengroepen aan (Houdret, 2008).

De politieke klasse speelt vaak een belangrijke rol in de allocatie van water, belangrijke posities in de politiek en maatschappij zijn vaak gelieerd aan de toegang tot water. De toewijzing ervan weerspiegelt dan ook vaak sociale, politieke en economische ongelijkheden (Houdret, 2008).

Tenslotte is geweld in een maatschappij die geconfronteerd wordt met schaarste een verleidelijke manier om de problemen op te lossen. Wanneer een gemeenschap of een groep er in slaagt om een naburige groep, waarmee men strijdt voor grondstoffen, te verdrijven dan blijven er meer grondstoffen over voor hen. Wanneer een groep hier herhaaldelijk in slaagt gedurende een bepaalde tijdspanne dan wordt geweld gezien als een goede manier om met schaarste om te gaan (Herrero, 2003).

3.2. Conflict

Om de oorzaken van conflicten tussen herders en boeren in kaart te brengen is het in de eerste plaats belangrijk om te definiëren wat een conflict precies is.

Zartman (1997) beweert dat conflicten een onontkoombaar aspect vormen van menselijke interactie, de auteur ziet conflicten als een onvermijdelijk gevolg van keuzes en beslissingen. Een conflict wordt vaak gezien als het tegenovergestelde van samenwerking en vrede. Het concept wordt meestal geassocieerd met geweld of de dreiging van geweld. Deze interpretatie is niet altijd juist (Warner en Jones, 1998). Een conflict hoeft niet noodzakelijk problematisch te zijn. Het kan een positieve kracht zijn voor verandering en een oplossing is in dit geval niet nodig (Bradbury, Fisher en Lane, 1995).

Nicholson (1999) vindt dat men kan spreken van een conflict wanneer twee personen een daad willen uitvoeren die onderling onverenigbaar is. Dit kan het geval zijn wanneer beide eenzelfde actie willen stellen (bv: dezelfde appel eten) of wanneer men verschillend wil handelen (bv: een persoon wil naar de cinema gaan en een ander wil thuis blijven). Een conflict wordt opgelost door een geheel van onderling verenigbare acties uit te werken. Deze definitie van conflict kan worden uitgebreid van individuen naar groepen (zoals staten of naties). Ook kunnen meer dan twee partijen betrokken zijn bij het conflict.

Voor een conflict speelt de perceptie van de realiteit een belangrijke rol (eerder dan de realiteit op zich) omdat mensen zich gedragen op basis van hun perceptie en interpretatie van de werkelijkheid (Mandara, 2007).

Hussein (1998) benadrukt dat de term 'conflict' een verscheidenheid aan interacties dekt, waarbij de ernst van de situatie enorm varieert. Men kan refereren naar relatief onschuldige twisten tussen individuen of groepen. Maar het kan echter ook gaan over gerechtelijke vervolgingen, politieke actie waarbij bepaalde groepen gediscrimineerd worden, diefstal, plunderingen, fysiek geweld en tenslotte geweld op grote schaal tussen groepen waarbij er sprake is van meerdere doden en gewonden.

In de thesis zullen conflicten over de toegang tot schaarse grondstoffen centraal staan. Op deze schaarse grondstoffen moeten verschillende partijen een beroep op doen om te kunnen overleven.

Visscher (2008) verwijst voor het ontstaan van een geschil naar een situatie waarbij een partij zichzelf probeert te bevoordelen ten nadele van andere betrokkenen. Toegepast op de toegang tot water ontstaat er een conflict wanneer een of meerdere actoren hun problemen met betrekking tot de watervoorziening proberen op te lossen op een manier die de andere actoren benadeelt. Vanuit dit perspectief blijven conflicten verborgen als andere partijen zich niet realiseren dat een situatie voor hen nadelig is, of wanneer de negatieve gevolgen wel gekend zijn maar men zich bij de situatie neerlegt. Wanneer dit niet het geval is, is er sprake van een open conflict. De conflicten moeten beheerd worden om escalatie en bijgevolg een situatie met winnaars en verliezers te vermijden.

In arme rurale gebieden handelen de meeste sociale conflicten over grondstoffen. Een geschil tussen broers kan leiden tot een conflict over de erfenis van land, een dispuut in verband met een huwelijk kan leiden tot discussies over de eigendom van vee, er kan een conflict ontstaan wanneer een contract (bijvoorbeeld in verband met de toevoer van mest of wanneer een boer beslist zijn vee niet langer toe te vertrouwen aan herders) niet wordt nageleefd... (Turner, 2004).

Wanneer verwezen wordt naar conflicten rond grondstoffen gaat dit vaak ook over andere zaken die dierbaarder zijn dan de grondstof in kwestie. Gegeven de sterke emoties die een conflict omringen, kunnen individuen of groepen kiezen om een conflict voor bepaalde politieke doeleinden te gebruiken (bv: sterkere cohesie van de eigen groep, zie 4.3). Een diepgaand onderzoek naar conflicten tussen herders en boeren toont vaak aan dat op het eerste zicht eenvoudige conflicten over de strijd rond de toegang tot grondstoffen in feite het resultaat zijn van algemenere spanningen tussen de gemeenschappen (Turner, 2004).

In rurale gebieden worden natuurlijke grondstoffen vaak voor verschillende doeleinden en door verschillende gebruikers aangewend (Cousins, 1996). Aangezien conflicten tussen herders en boeren centraal staan, ligt de nadruk op de strijd tussen herders en boeren ten aanzien van de toegang tot grondstoffen. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen belangenconflicten en competitie.

Belangenconflicten ontstaan tussen actoren die permanent of tijdelijk samenleven in een bepaald gebied. Deze actoren hebben verschillende doelen en belangen en moeten beroep doen op dezelfde lokale grondstoffen om te voorzien in hun levensonderhoud. Land en water zijn een goed voorbeeld van grondstoffen waarrond een belangenconflict kan ontstaan (Hussein et al., 1999). Belangenconflicten komen

voor tussen alle gebruikers (boeren en boeren, herders en herders, herders en boeren...) die nood hebben aan dezelfde grondstoffen in een bepaald gebied, tijdens een bepaalde periode (Hussein, 1998). Wanneer men refereert naar conflicten tussen herders of boeren onderling, spreekt men van intra –sectorale conflicten. Conflicten tussen herders en boeren zijn een voorbeeld van intersectorale conflicten. Wanneer de grondstoffen slechts in beperkte mate aanwezig zijn kan een belangenconflict evolueren tot een situatie van competitie. De graad van competitie kan verschillen van regio tot regio en is bovendien seizoensgebonden (Hussein et al., 1999). Zo komt het in semi-aride gebieden vaak voor dat er, tijdens het droogseizoen, competitie ontstaat tussen herders en boeren voor de toegang tot de zeldzame watervoorraden (Hussein, 1998).

Belangenconflicten en competitie kunnen zowel gewelddadige als niet-gewelddadig uitkomsten hebben. Ze kunnen, via bemiddelingsprocedures, op een vriendschappelijke manier worden opgelost. Ze kunnen evenwel ook escaleren wanneer een poging om het conflict op te lossen een of meerdere partijen niet heeft kunnen bevredigen. Ook de intensiteit van de competitie speelt hier een rol (Hussein et al, 1999).

De focus moet liggen op het voorkomen van geweld aangezien dit zo goed als altijd een positieve ontwikkeling in de weg staat (Bradbury et al., 1995).

3.3. Semi-aride gebieden: Kenia en Tanzania

In Kenia en Tanzania heerst er een semi-aride klimaat. Semi-aride regio's ontvangen aanzienlijke hoeveelheden neerslag gedurende enkele maanden van het jaar, deze hoeveelheid is voldoende om struikgewassen en grasland te doen ontstaan (Walter, in Bailey, 1979). Aan de andere kant is een gebrek aan voldoende regenval gedurende vele maanden waarvan men de lengte niet kan voorspellen ook een typisch kenmerk van deze gebieden. Lange droge periodes komen regelmatig voor (Bailey, 1979).

Conflicten tussen herders en boeren zijn niet in droge maar in semi-aride gebieden het meest waarschijnlijk (Hussein, 1998). In droge gebieden is men genoodzaakt productiesystemen te baseren op veeteelt. Het cultiveren van gewassen is in deze gebieden zo goed als onmogelijk (Scoones in Hussein, 1998). In semi-aride gebieden daarentegen zijn beide productiesystemen mogelijk (McCown, Haaland en Haan, 1979). Dit heeft tot gevolg dat er regelmatig contact ontstaat tussen herders en boeren (Bernus, 1974).

3.4. Herders en boeren

Met het begrip 'herders' wordt verwezen naar een socio-economische groep die, binnen een gemeenschap, binnen een land of over de landsgrenzen heen voortdurend rondtrekt om in zijn levensonderhoud te voorzien (Carr-Hill en Peart, 2005). De mogelijkheid om rond te trekken met vee is voor herders essentieel om te overleven (Scoones en Graham, 1994). Een variabel klimaat (bijvoorbeeld sterk fluctuerende regenval doorheen tijd en ruimte) veroorzaakt deze noodzaak. Herders moeten zich verplaatsen van zone tot zone om schaarste van grondstoffen te vermijden. Ze moeten zich met andere woorden verplaatsen naar die gebieden

waar de omstandigheden voor een bepaalde periode het beste zijn (Behnke en Scoones, 1993). De mobiliteit is dus een manier om om te gaan met onzekerheid, het maakt een opportunistisch gebruik van grondstoffen mogelijk en helpt de effecten van droogte te minimaliseren (Niamir-Fuller, 2005).

Tijdens het droogseizoen hebben de graaslanden slechts een beperkte voedingswaarde. Bovendien zijn meren en tijdelijke rivieren meestal opgedroogd waardoor men naar gebieden moet trekken waar grondwater aanwezig is dat ontgonnen kan worden via waterputten. Daarnaast verplaatst men zich om ziektes (bijvoorbeeld ten gevolge van de tseetseevliegen) te vermijden. Verder maakt de mobiliteit het mogelijk om informatie uit te wisselen met andere groepen en heeft men toegang tot meerdere afzetmarkten (Nori, Taylor en Sensi, 2008). Mechanismen die de toegang tot grondstoffen regelen moeten daarom flexibel genoeg zijn om te kunnen voldoen aan de steeds veranderende noden van de herdergemeenschappen (Nori et al., 2008).

De mobiliteit en het opportunistische gebruik van grondstoffen van de herders brengt hen soms in conflict met sedentaire boeren (Hussein, 1998, Markakis, 2004). Deze boeren leven in dorpen en steden en zijn hieraan gebonden door landbouw, werkgelegenheid, huisvesting en sociale en culturele factoren (Carr-Hill en Peart, 2005).

Er zijn enkele belangrijke verschillen tussen herders en boeren betreffende de productiemethoden. De arbeid die de boeren moeten inzetten gaat voornamelijk uit naar het bewerken van land, deze is in hoofdzaak seizoensgebonden (zo is er tijdens de oogst meer nood aan arbeid dan in andere periodes). Voor de herders is het gebruik van arbeid noodzakelijk om hun dieren te beheren, hier is de nood aan arbeid een constante. Landbouw in semi-aride Afrika is arbeidsintensief, pastoralisme is daarentegen eerder kapitaalsintensief (Barth in McCown et al, 1979). Dit heeft tot gevolg dat de herders het aantal dieren dat ze beheren, kunnen laten toenemen zonder al te grote uitbreiding van arbeid (om één of twintig dieren te beheren is ongeveer evenveel arbeid nodig), herders bevinden zich bijgevolg in een positie waarin ze gemakkelijker kapitaal kunnen opbouwen. De boeren daarentegen kunnen hun producten veel moeilijker bewaren (McCown et al, 1979).

De realiteit is evenwel complexer dan het duale beeld dat herders en boeren als twee volledig aparte groepen voorstelt. Het is immers moeilijk om herders en boeren onder te verdelen in twee aparte groepen aangezien er sprake is van een tendens tot homogenisering van de productiesystemen in semi-aride Afrika. Naast 'pure' herders bestaan er ook groepen waarbij een substantieel deel van de groep in dorpen verblijft en enkel de jonge mannen voor verschillende maanden rondtrekken met hun vee. Het grootste deel van de groep zal zich dus ergens permanent vestigen. Daarnaast zien boeren veeteelt vaak als een aanvulling van hun inkomen (Hussein 1998). Woldemichael onderscheidt vier categorieën.

Zijn eerste categorie, de nomadische herders, komt sterk overeen met de bovenstaande definitie van herders. De auteur stelt dat de nomadische herders voornamelijk afhankelijk zijn van veeteelt om in hun onderhoud te kunnen voorzien. Ze hebben geen vaste verblijfplaats omwille van de nood aan mobiliteit in hun zoektocht naar graasland en toegang tot water. Het bewerken van gewassen is voor hen een secundaire aangelegenheid.

Woldemichaels definitie van de laatste categorie, de sedentaire boeren, is quasi identiek aan deze van Carr-Hill en Peart met betrekking tot boeren. De sedentaire boeren hebben zich permanent gesetteld en halen hun inkomsten voornamelijk uit cultivatie. Huisdieren kunnen eventueel zorgen voor een bijkomend inkomen. Daarnaast onderscheidt de onderzoeker echter nog twee categorieën. De auteur verwijst naar de ‘transhumant herders’ en de ‘agropastoralisten’. De ‘transhumant herders’ zijn groepen die zich bezighouden met het hoeden van vee maar daarnaast ook stukken land bewerken. Ze leggen met hun dieren vaak dezelfde routes af en beschikken bovendien over een thuisplaats waar ze zich voor een deel van het jaar kunnen vestigen. De ‘agropastoralisten’ voorzien in hun onderhoud door cultivatie van gewassen en veeteelt in ongeveer gelijke hoeveelheden en leven in semi-permanente vestigingen (in Hussein, 1998).

Aan de ene kant begonnen de boeren hun surplus te investeren in vee, om zo hun afhankelijkheid van de oogst te verminderen. Aan de andere kant startten heel wat herders, onder andere in reactie op droogtes, met de cultivatie van gewassen. De toename van ‘agropastoralisme’ is nadelig voor de herders die zich niet vestigen. Voor hen zijn er minder graaslanden beschikbaar, bovendien zijn ze niet meer nodig voor de toevoer van mest aangezien de meeste ‘agropastoralisten’ zelf dieren bezitten en via deze weg hun velden kunnen bemesten (Thébaud en Bradburry, 2001).

Tenslotte is het belangrijk te vermelden dat de begrippen ‘herders’ en ‘boeren’ niet statisch zijn. Dit wil zeggen dat de levensstijl van verschillende groepen doorheen de tijd fluctueert en dat deze op het ene moment dichter kan aanleunen bij een sedentaire manier van leven en op andere momenten meer weg heeft van een nomadische vorm van bestaan. Binnen deze categorieën zitten met andere woorden verschillende, variërende combinaties van teelt en veehouderij verborgen (Hussein, 1998).

3.4.1. complementariteit of competitie?

Zoals reeds vermeld in de inleiding wordt de relatie tussen herders en boeren volgens sommigen gekenmerkt als wederzijds voordelig, door anderen als competitief en door nog anderen als inherent onderhevig aan conflicten. De reden waarom heel wat auteurs stellen dat er sprake is van een wederzijds voordelige situatie is de grote mate van interdependentie en complementariteit die er tussen de twee groepen bestaat (Hussein, et al., 1999).

Herders en boeren leven vaak in dezelfde gemeenschappen en in het algemeen kunnen ze dagelijks met elkaar interageren. De twee groepen hebben vaak een andere sociale identiteit en cultuur (zie 4.3.) maar doordat ze zo vaak met elkaar in interactie treden doen zich veel mogelijkheden voor om banden van wederkerigheid op te bouwen. Er zijn verschillende sociale, politieke en economische banden tussen de twee groepen (Turner, 2004). McCown et al. (1979) verwijzen voor deze interdependentie naar ecologische banden. Met ecologische verwevenheden bedoelt men dat puur ecologische wetmatigheden een positieve economische impact tot stand kunnen brengen voor beide partijen. Een voorbeeld van deze ecologische interdependentie is het feit dat in het droogseizoen vele nomaden zich op de velden van de boeren installeren, dit met akkoord en op vraag van de eigenaars. De dieren van de nomaden worden gevoederd met een deel

van de oogst, in ruil zorgen ze voor de bemesting van de velden (Bernus, 1974; Breusers, Nederlof en Van Rheenen, 1998). Daarnaast verwijzen auteurs ook naar banden die ontstaan omwille van het ruilverkeer tussen de twee groepen. Hierbij wordt gerefereerd naar transacties van goederen en diensten tussen de herders en boeren. Deze band is zeer sterk wanneer beide groepen ongeveer gelijklopende consumptiepatronen hebben en de levenswijze van de ene groep voor een stuk afhankelijk is van de producten van de andere groep. Er worden heel wat producten geruild waaronder melk of boter in ruil voor graan of suiker (McCown et al., 1979, Breusers et al., 1998). Bogale en Korf (2007) tonen aan dat de kwetsbaarheid van arme boeren tijdens droge periodes daalt wanneer ze goederen ruilen met herders. Aangezien de boeren profiteren van de handel met de herders wordt het minder waarschijnlijk dat ze deze zullen bekampen.

Hierboven werd al vermeld dat het onderscheid tussen herders en boeren vaak diffuus is. Boeren hoeden vaak ook dieren. Om dit in goede banen te leiden doen ze vaak een beroep op herders, die specialisten zijn inzake het beheren van kuddes. Zo gebeurt het dat herders de dieren van boeren meenemen op hun zoektocht naar grasland en water. In ruil staan de boeren een deel van hun oogst af aan de herders. Een rijke boer kan zelfs een herder inhuren die in staat is voor het beheer van zijn dieren, de herder krijgt hiervoor kost en inwoon. Dit veronderstelt een vertrouwensband. Wanneer een dier zoek raakt of sterft is het moeilijk om de herder hiervoor verantwoordelijk te stellen. Dit zorgt voor hechte en persoonlijke relaties tussen boeren en herders (Bernus, 1974; Breusers et al., 1998).

Ondanks de interdependentie is er ook sprake van spanningen tussen herders en boeren. Er ontstaan vaak geschillen tijdens het droogseizoen. In het regenseizoen trekken de herders namelijk meestal naar drogere gebieden die niet geschikt zijn voor cultivatie (McCown et al., 1979). Tijdens het droogseizoen zorgt de demografische druk en de promotie van nieuwe, commerciële gewassen voor de beperking van de vrije ruimte van de herders. De boeren nemen heel wat vruchtbare grond in beslag, meestal dicht bij water. Dit vermindert het aantal beschikbare grasweides voor de kuddes (Bernus, 1974). Herders worden hierdoor gedwongen om rond de boerderijen te trekken waardoor ze langere afstanden moeten afleggen. Dit resulteert in een daling van de productiviteit en een hogere sterftegraad onder de dieren (Bradbury et al., 1995).

Aan de andere kant vormen de kuddes van de nomaden een permanente bedreiging voor de velden van de boeren wanneer deze nog niet geoogst zijn. De herders moeten sterk opletten dat hun kuddes de velden niet beschadigen (Bernus, 1974). Mbonile (2005) sluit zich hierbij aan. Bovendien zegt deze auteur dat conflicten kunnen ontstaan wanneer er watertekort is als gevolg van irrigatie. Vooral in het droogseizoen resulteert dit in spanningen aangezien de herders hierdoor onvoldoende water ter beschikking dreigen te hebben voor hun dieren.

Verder dient rekening te worden gehouden met een morele dimensie. Vee is de belangrijkste bron van kapitaalaccumulatie voor zowel herders als boeren. De dieren moeten voldoende kunnen grazen in een grondstofarme omgeving. Met dit in het achterhoofd kan men verwachten dat uiteenlopende belangen zich

manifesteren in de uitbreiding van de veestapel. Wanneer vee schade berokkent aan een boer zijn veld bevordert deze schade de rijkdom van een ander (Turner, 2004). Daarnaast kunnen de spanningen oplopen wanneer herders een deel van hun veestapel moeten afstaan wanneer de boeren de contracten met de herders verbreken en hun veestapel zelf gaan beheren. Dit zorgt voor minder inkomsten voor de herders (Turner, 2004).

Turner (2004) twijfelt echter aan het argument dat schaarste aan de basis ligt van de beschadiging van gewassen. Regenval is in semi-aride gebieden seizoensgebonden. De aanwezigheid van vee in landbouwgebieden is enkel een bedreiging voor boeren tijdens de drie maanden dat de gewassen aan het groeien zijn. Gedurende de rest van het jaar hebben de boeren nood aan vee voor mest. Wanneer vee een bedreiging vormt voor de velden is er meestal genoeg voedsel en water aanwezig op plaatsen waar niet aan landbouw wordt gedaan. Er bestaan zelfs sterke motieven, namelijk toenemende productiviteit, om het vee te verplaatsen, weg van de zones waar land bewerkt wordt. Gevallen waarin vee gedwongen wordt om velden te betreden als gevolg van een gebrek aan voedsel zijn hierdoor zeldzaam. Dit is het meest voorkomend wanneer vee terugkeert naar landbouwzones net voor de velden geoogst worden. Droogten kunnen dergelijke vroege terugkomsten veroorzaken maar zorgt eveneens voor misoogsten wat de beschadiging van gewassen zo goed als onmogelijk maakt. De onderzoeker vindt dat de schade eerder het gevolg is van sociale factoren, met name slecht beheer van het vee door de herders.

Herders en boeren ervaren de conflicten op een andere manier. Boeren wiens gewassen beschadigd worden door dieren hebben een sterk individueel belang om compensatie te bekomen voor de geleden schade. Voor herders is de directe schade, die het resultaat is van de uitbreiding van landbouwgrond ten koste van traditionele graaslanden, miniem. De uitbreiding van cultivatie is op het eerste zicht meestal gering, bovendien bestaat er onzekerheid over welke gebieden in de toekomst precies waardevol zullen zijn (dit is het gevolg van de sterke tijd/ruimtelijke distributie van regen). Op korte termijn ziet de onderzoeker de uitbreiding van landbouwgebieden ten koste van graaslanden niet als directe aanleiding voor conflicten. Herders zijn genoodzaakt een lange termijn strategie ontwikkelen om hun toegang tot grondstoffen te verdedigen (Turner, 2004).

Tenslotte kan ook een verbeterde toegang tot water in dorpen waar zowel herders als boeren verblijven voor problemen zorgen. Wanneer de herdergemeenschap het water niet kan aanwenden voor hun dieren zorgt dit voor toenemende exclusie van de herdergemeenschap, zeker wanneer de betere toegang zorgt voor toenemende immigratie van boeren uit andere regio's. Wanneer water toch toegankelijk is voor vee, vermindert dit de hoeveelheid water die toegekend kan worden aan de boeren. Dit kan zorgen voor spanningen tussen de gemeenschappen (Wateraid, z.d.). In dit geval is het niet de mobiliteit die voor problemen zorgt maar het feit dat herders en boeren op eenzelfde locatie verblijven en dezelfde grondstoffen moeten delen.

4 Oorzaken voor conflicten tussen herders en boeren

Conflicten tussen herders en boeren in Afrika worden door verschillende auteurs vaak gezien als goede voorbeelden van conflicten die ontstaan als gevolg van schaarste (Turner, 2004). In deel 2 werd reeds verteld dat politieke ecologen moeite hebben bij de eenzijdige interpretatie van het verband tussen schaarste en conflicten. Deze auteurs stellen dat schaarste niet de enige en belangrijkste oorzaak is voor de huidige conflicten tussen herders en boeren. Zij schuiven met andere woorden ook andere conflictgenererende factoren naar voren. Hieronder wordt stilgestaan bij de impact van beleid, de aanwezigheid van wapens, het belang van etnische afkomst en de nood aan goedwerkende instituties.

4.1 Beleid

Heel wat mensen beschouwen de traditionele productiestrategie van herders als inefficiënt en vinden dat ze niet langer goede beheerders van natuurlijke grondstoffen zijn (Bradbury et al., 1995). Dit sluit aan bij het discours dat is opgebouwd rond de principes van 'the tragedy of the commons', waar in sectie 3.1.1. reeds naar verwezen werd. In deze logica worden herders vaak als grote schuldigen gezien voor schaarste en bijgevolg voor conflicten. Daarnaast verklaart Markakis (2004) dat de mobiliteit van herders in gaat tegen de manier waarop de administratie, de fiscaliteit, het politieke systeem en de veiligheid van de staat georganiseerd wordt. Ook dit beïnvloedt de kijk van de autoriteiten op de pastoralisten.

Steeds meer auteurs zien de herders niet als schuldigen maar juist als slachtoffers (Berger, 2003; Birch en Grahn, 2007; Bradbury et al., 1995; Hussein, 1998). Vanaf de jaren '50 werden de herdergemeenschappen in toenemende mate getroffen en gemarginaliseerd (Marty, 1993). Dit fenomeen van marginalisering is bekend bij menig auteur en komt voor in verschillende Afrikaanse landen (Benjaminsen en Ba, 2009).

Markakis (2004) vindt dat zowel koloniale als postkoloniale overheden een belangrijk aandeel hebben in de marginalisering van herders. De koloniale opdeling van de continenten heeft ervoor gezorgd dat heel wat nationale grenzen recht door pastorale gebieden lopen, waardoor verschillende gemeenschappen werden verdeeld over twee of meerdere landen. Mensen werden afgesneden van hun familie, traditionele leiders, markten en gebedshuizen. De herdergemeenschappen vormen op dit moment, mede door de koloniale opdeling, in de meeste gevallen minderheden (Homewood, Coast en Thompson, 2004). Verder zorgden interne grenzen binnen de nieuwe onafhankelijke staten voor een 'verdeel en heers'-effect (Nori et al., 2008). Provinciale grenzen en tribale graaszones werden uitgetekend om de bewegingsvrijheid binnen de staten te beperken. De herders werden in veel gevallen verplicht om binnen de zone te blijven die was toegewezen aan hun groep. Als dit niet werd gerespecteerd, konden zware straffen opgelegd worden, inclusief confiscatie van vee (Markakis, 2004). Graaslanden die voormalig onder het beheer van een specifieke clan of groep stonden, werden verdeeld over verschillende administratieve eenheden (Nori et al., 2008). Ook werd getracht de pastorale gemeenschappen permanent te vestigen. De postkoloniale overheden zagen, in navolging van de

koloniale besturen, permanente vestiging als de manier om pastorale gebieden te ontwikkelen (Markakis in Nori et al., 2008).

Verder beschouwden de koloniale overheden graaslanden als vacante gebieden die niemand toebehoorden (Marty, 1993). Dit rechtvaardigde de toe-eigening van deze gebieden door de staat, wat betekende dat graaslanden en corridors ingepalmd konden worden zonder de lokale gemeenschappen te raadplegen of te informeren. Pastorale productiemethoden werden gezien als inefficiënt en men begon het gebruik van irrigatielandbouw in de droge gebieden te promoten (Markakis, 2004). Verder dwong bevolkingsgroei de landbouwers om meer land te cultiveren. (Markakis, 2004; Marty, 1993).

Inspanningen van de overheid om de toegang tot land en grondstoffen veilig te stellen voor de herders zijn in het algemeen zeer beperkt gebleven. Ook op dit moment blijven landbouwers en andere privé-investeerders zich grote stukken graasland toe-eigenen, dit vaak met directe of indirecte steun van de overheid (Kipuri en Sorensen, 2008).

De druk van derden op graaslanden gaat niet alleen uit van de uitbreiding van cultivatie. Naast landbouwers die er in enkele decennia in geslaagd zijn om zelf een veestapel uit te bouwen (bv: agropastoralisten, zie sectie 3.4.) wordt ook verwezen naar ‘nieuwe herders’ (van oorsprong functionarissen of zakenlui). Deze investeren hun geld in kuddes (eerder dan op de bank, waarin ze veel minder vertrouwen hebben en die in normale omstandigheden minder opbrengt). Voor gegoede burgers wordt de investering in vee gezien als zeer voordelig aangezien de kosten laag zijn (vrije toegang tot de velden, lage arbeidskosten.) Ze profiteren met andere woorden van de liberalisering van de toegang tot grondstoffen. De ‘nieuwe herders’ veroorzaken vaak grote problemen. De pastoralisten worden vaak gedwongen zich terug te trekken naar minder vruchtbare gebieden (Marty, 1993).

Het verlies van land impliceert voor herders veel meer dan enkel dit land. Men ziet dit ook als een verlies van verschillende andere natuurlijke grondstoffen die waardevol zijn waaronder water, zout, mineralen en begraafplaatsen. Pastoralisten kunnen met andere woorden niet voorzien in hun levensonderhoud of in hun cultuur zonder land. Het verlies van gebieden met culturele of spirituele waarde is even belangrijk als het verlies van natuurlijke grondstoffen met economische waarde (Bradbury et al., 1995).

Door bovenstaande gebeurtenissen worden grootschalige, spontane migratiebewegingen zeldzamer. De geleidelijke inperking van de bewegingsvrijheid verstoort het natuurlijk proces van aanpassing die een balans onderhoudt tussen mensen, land en vee.

Naast de beperking van de bewegingsvrijheid daalde de politieke invloed van de herdergemeenschappen doorheen de jaren aanzienlijk. In het begin van de 20ste eeuw stonden Oost-Afrikaanse herders nog in het centrum van de politieke macht. Toen werd rijkdom bepaald door het bezit van vee. Vijftig jaar later veranderde dit. Het bezit van grond werd steeds belangrijker. Sindsdien bevinden de pastoralisten zich in de

periferie en wordt de economie gedomineerd door cultivatie van gewassen en niet meer door veeteelt (Birch en Grahn, 2007). Hun invloed in de beslissingsorganen daalde aanzienlijk, dit zorgde voor een verzwakking van de traditionele pastorale levenswijze en leidde tot diepgaande veranderingen in de regionale macht- en controlestructuren (Nori et al., 2008). Vandaag weerspiegelt zich dit in de voorziening van sociale diensten, infrastructuur en politieke representatie. Deze zijn in de pastorale gebieden in veel gevallen ver onder het nationale gemiddelde (Coast, 2002).

Droogte zorgt ervoor dat de kwaliteit van de graaslanden en de beschikbaarheid van water daalt wat een grotere mogelijkheid tot mobiliteit vereist om toch in de behoeften te kunnen voorzien. De laatste grote droogten hebben de pastoralisten veel harder getroffen dan de boeren. Dit is een nieuw fenomeen. Vroeger konden de herders zich verplaatsen over veel grotere gebieden die bovendien veel minder gedegradieerd waren als nu het geval is. Door de inkrimping en de degradatie van de graaslanden beschikken de herders op dit moment over minder mogelijkheden (Marty, 1993).

Men kan nu op meer plaatsen water ontginnen dan vroeger, dit heeft een nefaste invloed op de mogelijkheid voor herders om de natuurlijke grondstoffen op een efficiënte manier te beheren. Het tast de mogelijkheid aan om de droogte te weerstaan. Vroeger graasden de dieren tijdens het droge seizoen dicht bij plaatsen waar permanent water aanwezig was. Wanneer het begon te regenen, verplaatste men zich naar andere gebieden. Hierdoor konden de gebieden waar men tijdens het droogseizoen verbleef, herstellen. Reservegebieden waar men in geval van nood kon op terug vallen waren ook zeer belangrijk. Vanaf de jaren '70 tot op heden is dit patroon verstoord. Door de introductie van nieuwe technologieën heeft men in de meeste gebieden heel het jaar door toegang tot water. Sindsdien is het dus niet meer noodzakelijk op basis van de seizoenen te verplaatsen, waardoor het graasland veel minder in staat is om te herstellen en vele reserve gebieden verdwenen zijn (Birch en Grahn, 2007).

Door economische liberalisering worden individuen en bedrijven aangemoedigd om gewassen te telen die bestemd zijn voor de markt (Cousins, 1996). In tegenstelling tot commerciële boeren, die slechts een beperkt aantal dieren produceren om ze vervolgens te verkopen op de markt, moet het vee van de herders instaan voor hun dagelijkse levensonderhoud. De herders staan niet te springen om de principes van het kapitalisme te introduceren. Herders breiden hun veestapel uit als bescherming tegen de grillen van de natuur (Markakis, 2004). Grote groepen vee worden behouden om voldoende voedsel te verzekeren in tijden van droogte, wanneer veesterfte verwacht wordt (Berger, 2003). Ook willen ze via de accumulatie van vee 'sociaal kapitaal' opbouwen waardoor ze status en invloed in hun gemeenschap verwerven. Subsistentie staat centraal en niet op het genereren van een toegevoegde waarde via de verkoop van producten. Het doel is om te overleven, niet om een commercieel bedrijf op te starten en te beheren (Markakis, 2004).

De marginalisatie heeft een invloed op de sociale en politieke structuren van de herdergemeenschappen. Sinds de kolonisatie hebben veel jonge mannen zich afgekeerd van de pastorale levenswijze. Veel jongeren

vinden vandaag dat het pastoralisme niet genoeg overlevingskansen biedt. Men gaat aan de slag als landbouwer, trekt naar de stad of sluit zich aan bij de politie of het leger. Dit mondt uit in een verzwakking van de groepscohesie. Daarnaast wordt het gezag van de traditionele autoriteiten in toenemende mate ondermijnd. Sommige chefs profiteren van samenwerking met de staat en spitsen zich toe op handel en teelt terwijl anderen zich vestigen in steden waardoor ze hun invloed over de herdergemeenschap verliezen (Markakis, 2004).

4.2 Moderne wapens

Sinds de koloniale overheersing tot op heden worden moderne wapens (in toenemende mate) in sub-Sahara Afrika geïntroduceerd, dit resulteert in meer destructieve relaties tussen verschillende groepen van de samenleving. Hoewel geweld met een lage intensiteit (meestal met betrekking tot het stelen van vee) al lang een praktijk is waar herdergemeenschappen zich aan bezondigen, resulteert de toestroom van automatische wapens in een transformatie en escalatie van het geweld. Het veroorzaakt een hogere menselijke kost (Eavis, 2002; Mirzeler en Young, 2000) en zorgt voor een verandering van sociale, economische en militaire structuren (Lamphear, 1994).

Plunderen wordt gezien als een overlevingsmechanisme in harde en onvoorspelbare klimatologische omstandigheden (Mkutu, 2008a) en maakt deel uit van het sociaal gedrag van de herders (Lang, 1995). Wapens worden door de lokale bevolking vaak gezien als een instrument om te overleven en moet zorgen voor beveiliging. De wapens maken het voor de pastoralisten mogelijk om de groep en de dieren te beschermen tegen plunderingen van naburige groepen (Mkutu, 2006). Bovendien kunnen ze de eigen veestapel uitbreiden door zelf vee te stelen (Mkutu, 2008b).

De bedoeling is om de veiligheid te verhogen, de uitkomst is echter vaak exact het tegenovergestelde (Renner, 2007b). De veiligheid van de herders verslechtert in de meeste gevallen aanzienlijk en belemmert hun mobiliteit. Om zich te kunnen beschermen kan men zich slechts verplaatsen over een beperktere oppervlakte waar de veiligheid wel gegarandeerd kan worden. Dit heeft tot gevolg dat de bruikbare oppervlakte van graaslanden inkrimpt, wat de graaslanden nog meer aan erosie blootstelt dan al het geval is door de droogte (Eavis, 2002; Lang, 1995).

‘Lichte wapens’² zijn zeer eenvoudig te verkrijgen op het Afrikaanse continent. De Kalashnikov is een van de lichte wapens die overvloedig aanwezig is in Sub-Sahara Afrika. Het wapen is zeer dodelijk, duurzaam, eenvoudig te onderhouden, gemakkelijk te hanteren en bovenal zeer goedkoop (Turton, 1997, Mkutu, 2006). De wapens en hun munitie worden vaak verkocht in ruil voor vee (Mkutu, 2008a). Men moet steeds minder vee ruilen om een wapen te betalen. Hoe lager de kostprijs hoe lager de drempel om een wapen aan te

² Onder ‘lichte wapens’ verstaat men wapens die eigenhandig gedragen kunnen worden door één persoon. Het gaat in hoofdzaak om pistolen, granaten, machine geweren en antitankwapens (Mkutu, 2008a).

schaffen (Renner, 1997b). Meer wapens in een gemeenschap leidt tot meer geweld en slachtoffers. Wanneer wapens beschikbaar zijn, kan men gemakkelijker het recht in eigen handen nemen waardoor de wetteloosheid toeneemt (Mkutu, 2008b).

De aanwezigheid van wapens wordt gezien als een permanente destabiliserende factor (Mirzeler en Young, 2000). Er zijn al verschillende pogingen ondernomen om wapens in te zamelen, deze zijn tot nu toe niet succesvol geweest (Mkutu, 2008a). Een van de redenen hiervoor is een gebrek aan gedetailleerde informatie over de lichte wapens, dit wordt gezien als een serieuze barrière om het probleem effectief aan te pakken (Eavis, 2002). Wanneer men er niet in slaagt de stroom van wapens uit conflictgebieden naar gebieden die nog niet getroffen zijn door geweld te stoppen, bestaat de mogelijkheid dat ook andere gebieden in een spiraal van geweld en onveiligheid terechtkomen waardoor nog meer gemeenschappen geconfronteerd worden met geweld (Mkutu, 2008a).

Een ander element dat de impact van automatische wapens aantoont, is de dalende invloed van de clanoudsten ten koste van krijgsheren. De wapens en de macht die hieruit voortvloeit, zijn in de handen van jonge mannen die zich groeperen rond krijgsheren (Mirzeler en Young, 2000). Ocan (1994: 140) sluit zich hierbij aan en poneert dat er een totaal gebrek aan respect is voor de wil van de oudsten ten voordele van de macht van de wapens. Bezit van wapens is de belangrijkste determinant voor gezag geworden, leeftijd wordt hierdoor insignificant (Ocan, 1994).

Kortom, hoe meer wapens verspreid worden en in handen van burgers terecht komen, hoe sterker de daling van de algemene veiligheid. Lamphear (1994) poneert dat militaire activiteiten vaak een belangrijke rol spelen in de creatie en het onderhouden van een groep zijn identiteit. Mkutu (2008b) gaat hiermee akkoord. Hij vermeldt dat, hoe meer een etnische groep vindt dat de staat een van hun opponenten steunt en hen bewapend, hoe meer wapens zij zelf zullen aankopen. In de volgende sectie wordt er gekeken naar de mogelijke impact van etniciteit op conflicten tussen herders en boeren. Herders en boeren hebben immers meestal een andere etnische achtergrond.

Tenslotte is het belangrijk te vermelden dat de meeste auteurs de overvloedige aanwezigheid van lichte wapens niet als directe oorzaak zien voor conflicten. De verspreiding van lichte wapens is slechts de olie op het vuur en wordt dus niet gezien als de initiële oorzaak. Werkloosheid, armoede, sociale ongelijkheid en milieuschaarste in de aanwezigheid van grote hoeveelheden wapens zorgen voor een gevaarlijke cocktail (Renner, 1997b). Mkutu (2008a) stelt dat de vraag naar wapens voort komt uit een complexe mix van klimatologische, culturele en bestuurlijke factoren. De auteur brengt milieuschaarste en marginalisering naar voor als verklaring voor het feit dat herders een beroep doen op wapens. Zo wordt het voor hen mogelijk om in een ongunstige omgeving te kunnen overleven.

4.3 Etnische identiteit

De culturele tegenstellingen en het wantrouwen tussen herders en boeren in semi-aride Afrika wordt door verschillende auteurs onderschreven (Bovin, 1985; Hussein, 1998; Hussein et al., 1999; Mutie, 2003). Hoewel hierboven reeds vermeld is dat herders en boeren op het vlak van productiemethoden steeds meer naar elkaar toegroeien, vindt Turner (2004) dat etnische verschillen zichtbaar blijven. De manier waarop elke groep aan landbouw of veeteelt doet, spreekt boekdelen. Het grootste deel van de arbeid wordt nog steeds, ofwel geïnvesteerd in het bewerken van land, ofwel in het hoeden van vee (Breusers et al., 1998). Bovendien wordt vaak gezegd dat de grootste conflicten ontstaan tussen groepen die weinig verschillen van elkaar. In dit geval bestaan er meer referentiepunten tussen de twee groepen en wordt vergelijking plausibeler (Horowitz, 1985).

Markakis (1994) heeft conflicten tussen herders en boeren in de Hoorn van Afrika onderzocht. In de meeste van deze conflicten wordt er gebruik gemaakt van propaganda. De propaganda is vaak gestructureerd rond nationalisme, socialisme, religie of etniciteit. Etniciteit blijkt veruit superieur om politieke solidariteit te genereren en mensen te mobiliseren. Het 'etnische' label dat vaak toegekend wordt aan conflicten is daarom niet geheel ongepast. Een conflict wordt waarschijnlijker wanneer het gezien wordt als een essentieel middel om een bedreigde manier van leven te verdedigen (Mearns et al. in Hussein, 1998). Wanneer men verschillen tussen groepen benadrukt, kan dit wederzijdse angsten versterken en wederzijdse beschuldigingen aanwakkeren. De etnische identiteit is een sociale constructie (Fearon en Laitin, 2000). Dit wil zeggen dat ze maakbaar is en veranderlijk doorheen de tijd. Wanneer verschillende etnische groepen zich kunnen organiseren, kunnen conflicten over grondstoffen, identiteit, patronage en beleid ontstaan (Varshney, 2001).

Geweld zorgt ervoor dat de identiteit van groepen in een meer antagonistische manier tot uiting komt. Dit is vaak een door de elite gewenst effect. Deze nieuwe geconstrueerde (of herconstrueerde) etnische identiteit dient met andere woorden de belangen van de elite. Het zorgt er immers voor dat hun steun onder de bevolking toeneemt. Voor de elites is het bijgevolg interessant om het geweld te laten voortduren en/of escaleren. Etnisch geweld wordt hierdoor verklaard als een middel en een neveneffect van de pogingen van elites om macht te bekomen en te behouden.

Ook mensen die niet tot de elite behoren hebben soms belang bij een strategisch geconstrueerde etnische identiteit. Leden van gemarginaliseerde groepen kunnen proberen om een nieuwe identiteit te creëren om zo hun positie te verbeteren. Dit kan leiden tot gewelddadige strategieën opgezet door diegenen die belang hebben om de grenzen die voorheen geaccepteerd werden te doorbreken (Fairon en Laitin, 2000).

Fairon en Laitin (1996) onderscheiden twee theoretische stromingen, respectievelijk een rationalistische en een psychologische stroming, die een verklaring bieden voor het verband tussen etniciteit en geweld. De rationalisten zien etnische groepen als coalities die worden gevormd om materiële voordelen ten koste van

andere te bekomen of om bezittingen te verdedigen (Bates, Gellner en Olzak in Fearon en Laitin, 1996). Geweld kan in dit geval ontstaan wanneer een groep de andere groep zijn toegang tot materiële voordelen bedreigt.

Horowitz (1985) vindt dat etnische conflicten niet kunnen begrepen worden zonder te kijken naar gevoelens van antipathie. Volgens psychologische theorieën zijn etnische groepen geschikt om de nood te vervullen om bij een groep te behoren. Hierdoor kunnen leden van een groep hun eigenwaarde behouden of bevorderen. Conflict vindt plaats wanneer deze psychologische bevrediging op een of andere manier bedreigd wordt door een andere groep (Horowitz, Tajfel in Fearon en Laitin, 1996).

Markakis (1994) poneert dat etniciteit zeker een rol speelt in conflicten aangezien de groepen die tegenover elkaar staan in zeer veel gevallen een verschillende etnische achtergrond hebben. Of de etnische verschillen op zich een voldoende oorzaak zijn, is voor discussie vatbaar. Suliman (1999) zegt dat etnische verschillen eerder een gevolg zijn van gewelddadige conflicten dan dat ze er een oorzaak van zijn. Hoe langer een conflict duurt hoe meer deze etnische, religieuze en culturele factoren een rol beginnen te spelen.

De heersende interpretatie over conflicten tussen herders en boeren, aldus Breusers et al. (1998) is dat stijgende competitie over grondstoffen resulteert in een stijging van de spanning tussen de twee groepen (etnieën). De manier waarop de begrippen 'cultuur' en 'etnische groepen' geconceptualiseerd worden, dragen reeds veronderstellingen in zich die suggereren dat wanneer er competitie ontstaat over schaarse grondstoffen, deze zich zeer waarschijnlijk zullen voltrekken langs etnische breuklijnen. Hierbij negeert men het feit dat er ook tussen leden van dezelfde groep onderlinge conflicten bestaan in verband met de toegang tot schaarse grondstoffen. De auteurs gaan akkoord met het gegeven dat beide groepen strijden voor dezelfde grondstoffen maar dit mag niet vertaald worden in een competitie die per definitie gestructureerd is rond etnische breuklijnen. Er zijn inderdaad relaties tussen herders en boeren die gespannen zijn maar er zijn net zo goed zeer veel goede contacten als gevolg van vriendschap, verwantschap en eenzelfde religie. Fearon en Laitin (1996) zijn van mening dat geweld tussen etnische groepen eerder de uitzondering dan de regel is. Vredevolle relaties en samenwerking tussen etnische groepen komt veel meer voor. Bovendien kan 'etnisch geweld' een dekmantel zijn voor andere motieven waaronder plunderingen, inbeslagname van land en persoonlijke wraak (Fearon en Laitin, 2000).

De convergentie van de productiesystemen zorgt ervoor dat de complementariteit tussen de groepen in toenemende mate verdwijnt (Breusers et al., 1998). Sommigen zien de ontwrichting van gebruikelijke sociale relaties, gebaseerd op wederzijdse afhankelijkheid, als oorzaak voor conflicten tussen herders en boeren (Mathieu in Hussein, 1998). Varshney (2001) maakt een onderscheid tussen interetnische en intra-etnische netwerken. De eerste categorie kan ervoor zorgen dat spanningen worden gematigd. Wanneer er enkel intra-etnische banden bestaan en de banden met andere gemeenschappen zeer zwak of zelfs onbestaande zijn, dan is etnisch geweld meer waarschijnlijk. Verder maakt de auteur ook een onderscheid tussen formele en

informele contacten. Beide vormen van engagement stimuleren vrede. In de meeste ontwikkelingslanden, en zeker op het platteland, bestaan er geen formele netwerken. Daar verlopen de meeste contacten dan ook op informele basis. De auteur beweert dat, wanneer etnisch protest een geïnstitutionaliseerde vorm aanneemt, dit resulteert in conflicten maar niet in geweld. De rol van instituties speelt hier met andere woorden een belangrijke rol. Hieronder gaan we verder op het belang van goed functionerende instituties.

4.4. De nood aan goedwerkende instituties

Het belang van instituties werd in sectie 3.1.2. al kort onderstreept in verband met de CPRM. Goed functionerende instituties kunnen er immers voor zorgen dat competitie ten aanzien van grondstoffen niet hoeft te leiden tot een ‘tragedy of the commons’ waar Hardin over sprak.

Instituties moeten de samenwerking en competitie die bestaat over het gebruik van CPRs structureren anders kunnen conflicten ontstaan (Ostrom, 1990). In rurale gebieden worden natuurlijke grondstoffen vaak voor verschillende doeleinden gebruikt en door verschillende gebruikers aangewend. Disputen en conflicten zijn alledaags in deze situaties en een institutionele omkadering is bijgevolg nodig om deze geschillen te beheren (Cousins, 1996). De instituties moeten bepalen wie toegang heeft tot en controle over grondstoffen en ze moeten bemiddelen tussen gecontesteerde grondstoffenclaims (Leach, Mearns en Scoones, 1999).

Machtsdeling tussen etnische groepen binnen overheden en andere organisaties wordt naar voor geschoven als een mogelijke institutionele hervorming die de spanningen tussen groepen kan temperen. In een dergelijk systeem wordt minderheden een minimum aan invloed over het beleid verzekerd en verkrijgen ze vaak een vetorecht in bepaalde beleidsdomeinen. Hoewel dit intuïtief aantrekkelijk lijkt, is dit in de praktijk niet het geval. Rigide regels met betrekking tot machtsdeling kunnen de etnische opdelingen verankeren. Hierdoor bestaat het risico dat de ontwikkeling van nieuwe sociale identiteiten of multi-etnische politieke coalities wordt ondermijnt. Een tweede benadering legt de nadruk op het promoten van dialoog en interactie tussen de leiders van aparte etnische gemeenschappen (Miguel, 2004). Putnam verwijst in deze context naar het belang van sociaal kapitaal. Wanneer er veel maatschappelijke netwerken bestaan in een gemeenschap is er een hoge mate van sociaal kapitaal aanwezig in de maatschappij. Wat determinerend is voor etnisch geweld is niet of er voldoende maatschappelijke netwerken aanwezig zijn dan wel dat er sociale en maatschappelijke banden bestaan tussen de etnische groepen (in Varshney, 2001). Fearon en Laitin (1996) poneren dat zowel formele als informele instituties geschillen tussen individuen van verschillende groepen kunnen temperen.

De meeste informele instituties komen tot stand door gewoonte. In deze zin zijn ze dynamisch en veranderen ze doorheen de tijd wanneer sociale actoren hun gedrag veranderen om zich aan te passen aan nieuwe sociale, politieke of ecologische omstandigheden. Formele organisaties kunnen dit gebrek aan flexibiliteit missen of verminderen (Leach et al., 1999).

In heel wat Afrikaanse landen gelden zowel formele als informele eigendomsrechten. De eerste worden opgelegd door de staat en zijn in principe verdedigbaar voor de rechtbank. Informele eigendomsrechten (in dit geval spreekt men ook van gewoonterecht) worden gelegitimeerd door sociale normen en gedragscodes en hebben hun oorsprong in de prekoloniale periode. Om mobiliteit te garanderen is er nood aan een juridische vorm die in staat is om eigendomsrechten te verzekeren waarbij terzelfder tijd ook flexibele gebruikspatronen mogelijk zijn (Behnke en Scoones, 1993: 30). Dit is niet eenvoudig te realiseren. De gelijktijdige afbraak van gewoonterecht en de onmogelijkheid van de centrale en lokale overheden om private eigendomsrechten te introduceren is nefast. Het resultaat is de facto vrije toegang tot grondstoffen. Dit bevoordeelt groepen met een sterkere positie in de onderhandelingen aangezien zij beter geplaatst zijn om strategische grondstoffen te bemachtigen (Hagmann, 2009).

Bogale en Korf (2007) benadrukken het cruciale belang van lokale instituties om met concurrerende belangen om te gaan. Een goede kennis van de lokale context en van de belangen van de betrokken partijen is belangrijk om geschillen op een succesvolle manier op te lossen. Daarnaast is het belangrijk dat de autoriteit van de institutie door alle partijen erkend wordt (Hussein, 1998).

Lokale administraties kampen vaak met een gebrek aan middelen om een betekenisvolle rol te kunnen spelen als mediator en conflictmanager. Vaak worden ze niet gerespecteerd door de lokale bevolking. De meeste conflicten (zowel tussen individuen als tussen groepen) worden beslecht door de clanoudsten. In de meeste pastorale gebieden prefereert men dit boven het formele rechterlijke systeem (Hagmann, 2009).

Krachten van buitenaf hebben de traditionele systemen aangetast. Gemeenteraden leggen een 'vreemde' politieke/administratieve structuur op aan gemeenschappen waar de socio-politieke organisatie traditioneel is gebaseerd op clans en leeftijdsgroepen. In principe is de toegang tot grondstoffen negotieerbaar. Met de introductie van formele ruimtelijke ordening en de aanmoediging van private landrechten wordt de toegang tot grondstoffen minder onderhandelbaar. Traditionele instituties kunnen conflicten over land behandelen wanneer gewoonterecht wordt erkend. Er zijn aanzienlijke mogelijkheden aanwezig in gebruikrechtelijke instituties om met conflicten tussen verschillende sociale groepen binnen de gemeenschap om te gaan. De instituties functioneren goed omdat de sancties voor bepaald gedrag geaccepteerd en gerespecteerd worden, wat niet altijd het geval is met formele instituties. Waar deze rechten teniet worden gedaan is dit veel moeilijker. De traditionele systemen hebben geen formele autoriteit in de gemeenteraden. Het zou interessant zijn om de traditionele instituties te integreren in huidige structuren van de lokale overheid (Bradbury et al., 1995).

Uit bovenstaande blijkt dat goedwerkende instituties een escalatie van conflicten kunnen voorkomen. Men prefereert lokale instituties boven nationale instituties (Bogale en Korf, 2007). Een devolutie van de administratie en het beheer van grondstoffen naar het niveau van de gemeenschappen meer gewenst is aangezien deze korter op de bal kunnen spelen (Swift en Syllly in Cousins, 1996). Bovendien benadrukt men

de noodzaak voor een flexibel systeem dat tegemoet komt aan de eisen van verschillende grondstoffengebruikers en wordt het belang van traditionele autoriteiten onderstreept.

5. Conflicten tussen herders en boeren in Tanzania en Kenia

Voor conflicten tussen herders en boeren kunnen meestal verschillende oorzaken geïdentificeerd worden. Het is nodig case per case na te gaan welke factoren een belangrijke rol spelen (Hussein, 1998). Hierboven werden enkele oorzaken van conflicten tussen herders en boeren in kaart gebracht. Hieronder is het de bedoeling om te kijken in hoeverre deze oorzaken van toepassing zijn op conflicten in het Kilosa district (Tanzania) en het Kajiado district (Kenia).

5.1 Kilosa district

Tanzania wordt geconfronteerd met geweld tussen herders en boeren. Een voorbeeld hiervan zijn de 'Kilosa Killings.' Deze gebeurtenis verwijst naar een gewelddadig conflict tussen herders en boeren in Rudewa waarbij op 8 december 2000 achtendertig mensen het leven lieten en vele anderen gewond raakten. Rudewa is een dorp dat zich situeert in het Kilosa District³ Morogoro. (Benjaminsen, Maganga en Abdallah, 2009). De meeste slachtoffers van het geweld waren vrouwen en kinderen. Na de bloedige confrontatie zijn meer dan vierhonderd mensen gevlucht uit angst voor bijkomende aanvallen van de Masai (IRIN, 2000). Enkele Masai werden gearresteerd. Hoewel er nooit een officieel proces werd gehouden bleven sommigen tot anderhalf jaar in de gevangenis, één herder stierf tijdens zijn gevangenschap (Benjaminsen et al., 2009). Verschillende redenen worden naar voren gebracht als verklaring voor deze gebeurtenis die het imago van Tanzania als eiland van vrede en tolerantie in een regio waar intolerantie en interetnische strijd de orde van de dag is, heeft aangetast (Maganga, Odgaard en Sjaastad, 2007).

Op 27 oktober 2008 berichtten de media over nieuw geweld tussen herders en boeren in het district. Dit keer niet in het dorp Rudewa maar in Mabwegere. Hierbij werden zes mensen gedood, verder werden er tientallen dieren gestolen en werden verschillende huizen in brand gestoken. Ongeveer 830 boeren vluchtten naar naburige dorpen uit vrees voor de herders (Baha, Attito, Axwesso, Luhwago en Baraka, 2008). Hieruit blijkt dat het conflict nog niet is opgelost en geweld in de toekomst niet uit te sluiten valt.

³ Het Kilosa district is een van de zes districten van de Morogoro regio. Het is een van de grootste districten in Tanzania. Het grenst aan het Mvomero district in het oosten, het Kilombero en Kilolo (Kilolo bevindt zich in de Iringa regio) district in het zuiden, Kiteto (Manyara regio) in het noorden en Mpwapwa (Dodoma regio) in het westen. Het district beschikt over klimatologische omstandigheden die zowel pastoralisme als landbouwactiviteiten mogelijk maakt. Het district bevat vruchtbaar land, rivieren die het hele jaar door stromen en graasgebieden en valleien die doorheen het jaar groen blijven (Baha et al., 2008).

Hieronder volgt een gedetailleerde beschrijving van het de 'Kilosa killings'. Deze beschrijving maakt het mogelijk om dieper in te gaan op de mogelijke oorzaken die aan de basis liggen van het geweld.

De directe aanleiding voor de aanval van de Parakuyo Masai⁴ op Rudewa (waarin enkel boeren wonen waarvan de meeste Sagara en Kagurus⁵) was de inbeslagname van vee door landbouwers toen deze hun velden betraden. Het vee moest dienen als borg in afwachting van een schadevergoeding (IRIN, 2000). Er is geen duidelijke afbakening tussen de graaslanden en de gronden die bewerkt worden door de boeren. Op het moment van het conflict beschikten de herders over een zeer grote groep dieren. Deze liet men (bewust of per ongeluk) grazen op stukken grond die door de boeren bewerkt werden. Dit zorgde voor vijandigheid bij de boeren (de Pauw in IRIN, 2000). De confiscatie van een deel van hun veestapel wekte de woede van de Masai op (IRIN, 2000).

Benjaminsen et al. (2009) schetsen via een kort overzicht van interviews met zowel herders als boeren een goed beeld van het conflict waardoor ook de achtergrond van het incident beter begrepen kan worden.

Volgens de boeren waren er geen problemen in hun dorp tot de herders arriveerden in 1968 (hieronder zal blijken dat er al veel eerder herders in de regio werden gesignaleerd). In het begin kwamen enkel de oudsten naar het dorp, zonder vee. Ze vestigden zich in de periferie van het dorp zonder toestemming te vragen aan de dorpsleiding. Na een tijdje verschenen ook hun kinderen en deze importeerden vee naar het dorp. Hun veestapel begon te groeien en na een tijdje gaf de overheid de veetelers toestemming zich te vestigen in Twatwatwa, een dorp op een redelijke afstand van Rudewa. Tijdens droge periodes begeleidden de pastoralisten hun vee in de richting van de boerderijen, zonder de boeren te raadplegen of verwittigen. Soms werden gewassen vernietigd. Ondanks rapportage werd dit door de autoriteiten genegeerd. De politie ondernam geen actie waardoor de dorpingen het vertrouwen in de overheid verloren. Op dit punt begon het geweld. Het eerste gewelddadige incident vond plaats in 1979. In dat jaar stierven drie mensen als gevolg van het conflict.

In 2000 nam de instroom van vee toe waardoor de boeren een gebrek aan respect voor hun situatie ervaarden. De beschadiging van boerderijen en gewassen hield niet op. De politie ondernam geen actie. Bijgevolg werden geen compensaties uitbetaald aan de boeren. Dit zorgde voor een toename van de vijandigheid en een daling van het vertrouwen tussen herders en boeren. De boeren besloten om een milizie (de Sungusungu) op te richten die moest instaan voor hun verdediging. De Sungusungu kregen de opdracht om vee in beslag te nemen wanneer ze de landbouwgronden van de boeren betraden. Herders werden verplicht de inbeslagname

4 De Parakuyo Masai vormen de belangrijkste herdergemeenschap in het Kilosa district (Beidelman in Benjaminsen et al., 2009).

5 De Sagara leven voornamelijk in het zuiden van het district. Hier is het iets warmer en valt meer regen in vergelijking met het noorden van het district. De Kaguru leven hoofdzakelijk in het noorden, ze beschikken over een aanzienlijke hoeveelheid vee. De Sagara hoeden minder dieren wat resulteert in een andere levenswijze. Ondanks deze verschillen zijn beide in hoofdzaak afhankelijk van cultivatie van gewassen. Zeker in vergelijking met de Masai die rond hen (in drogere gebieden) leven (Sugimura, 2006).

te rapporteren aan de politie en moesten compensaties betalen aan de boeren om hun dieren terug in hun bezit te krijgen. Masai jongeren begonnen hierop het vee terug te stelen. Dit creëerde een permanente bewapening van herders en boeren waardoor de spanningen nog meer stegen.

Het dorp van de boeren ligt nabij een rivier wat cultivatie ook tijdens het droge seizoen mogelijk maakt. De meeste boeren hebben percelen dicht bij de rivier. Dit gebied is echter ook voor de herders interessant om hun vee te laten drinken. Hierdoor is de kans op beschadiging van de velden zeer groot.

Er is een verzoeningscomité opgericht tussen herders en boeren, toch respecteren de herders de grenzen die door de overheid werden vastgelegd niet. Vee graast nog altijd op de velden van de boeren. De boeren zien overbegrazing als een serieus probleem en dit is volgens hen de belangrijkste oorzaak voor het slecht functioneren van het verzoeningscomité.

De herders verklaren het conflict vanuit een heel andere invalshoek. Toch liggen hun verklaringen niet zo ver van de visie die de boeren er op nahouden. De meeste herders die in Twatwatwa leven zijn afkomstig uit het noorden van het Kilosa District en emigreerden in de jaren '1960. Na verloop van tijd vroegen de districtautoriteiten aan de herders om te verhuizen, weg van Twatwatwa, omdat zich daar een te grote populatie aan vee concentreerde. Sommigen verplaatsten zich naar Mawale (een dorp dicht bij Rudewa) anderen bleven in Twatwatwa. Mawale valt nu onder het bestuur van Twatwatwa.

De herders vinden dat ze te weinig water ter beschikking hebben in Twatwatwa. Rivieren bevinden zich op verre afstand. Tekort aan water wordt gezien als belangrijkste oorzaak voor het conflict met de boeren. Aangezien iedereen dicht bij de rivier wil zijn, is er een grote kans op beschadiging van de velden waardoor de conflicten beginnen. Dit sluit nauw aan bij de interpretatie van de boeren.

De herders raken nog een aantal andere belangrijke elementen aan. Zo was het jaar 2000 een verkiezingsjaar. Het districtsraadslid van het departement beloofde de boeren, die in het district in de meerderheid zijn, dat indien hij herverkozen zou worden hij voor de verwijdering van de Masai uit de regio zou zorgen. Zijn herverkiezing resulteerde in een escalatie van het conflict. De boeren begonnen vee van de Masai in beslag te nemen, zelfs wanneer er geen gewassen op de velden groeiden. Nadat de herders zagen wat er gebeurde begonnen ze zich te organiseren en startten de gevechten.

Tenslotte vermelden de herders ook corruptie als reden voor het conflict. Wanneer het vee van een herder wordt gevangen, vervoert men de dieren naar het gemeentehuis waardoor de boer een compensatie kan verkrijgen. De herder kan echter geld geven aan de autoriteiten om het vee terug te krijgen zonder dat de boer gecompenseerd wordt voor de geleden schade.

5.1.1 Milieuschaarste als oorzaak?

Zowel boeren als herders verwijzen voor de directe oorzaak van het conflict naar schaarste. De boeren klagen voornamelijk over het feit dat het vee hun gronden betreedt en hun gewassen beschadigt. Dat komt omdat er

te weinig water aanwezig is in de gebieden die toekomen aan de herders waardoor ze elders op zoek moeten gaan naar water. De herders bevestigen dit probleem (Benjaminsen et al., 2009).

In rapporten van de overheid en ontwikkelingsorganisaties wordt het Kilosa district vaak vermeld als een gebied dat gekenmerkt wordt door schaarste en conflicten (Benjaminsen et al., 2009). Verschillende structurele factoren hebben bijgedragen tot de schaarste.

Een eerste factor is de introductie van grote commerciële bedrijven tijdens de koloniale periode. Deze bedrijven trokken heel wat arbeiders aan uit andere regio's van het land. (Benjaminsen et al., 2009). Daarnaast veroorzaakten gedwongen uitzettingen in het noorden van het land (ten voordele van grootschalige agrarische ontwikkelingsprojecten) een grote instroom van mensen in het district, in het bijzonder van Barabaig pastoralisten (Brehony et al. in Benjaminsen et al., 2009). Dit leidde tot een toename van de bevolking. Ook de aantrekkelijke klimatologische omstandigheden van het district die zowel cultivatie als pastoralisme mogelijk maken, leidt tot een instroom van herders en boeren uit verschillende delen van Tanzania. Vaak zijn corrupte dorpsleiders verantwoordelijk voor de illegale vestiging van mensen uit andere regio's (Baha et al., 2008).

Verder dient er ook rekening te worden gehouden met de natuurlijke bevolkingsaan groei. In de inleiding werd reeds vermeld dat de bevolking in Tanzania gemiddeld toeneemt met 2,9 procent per jaar (Fratkin et al., 1999). Ook het Kilosa district wordt gekenmerkt door een sterke toename van de bevolking. Dit resulteert in de geleidelijke expansie van gecultiveerd gebied ten koste van graaslanden (Maganga et al., 2007).

In de regio Morogoro kent het Kilosa district de grootste concentratie aan vee. Het district omvat 69 procent van het vee van de hele regio (URT in Maganga et al., 2007). Jaarlijks worden tussen de 0,5 en 2 procent van de dieren geslacht en op de markt verkocht. Sociale en culturele waarden verklaren waarom slechts zo weinig dieren worden verkocht. De rol van vee als 'storage of wealth' speelt hierbij een belangrijke rol. Verder heeft ook de lange afstand tot de markten een invloed op het lage percentage van vee dat jaarlijks geslacht wordt (Maganga et al., 2007). Ondanks de hoge sterftegraad van het vee (tussen de 25 en de 30 procent) neemt het aantal dieren in de regio toe (URT in Maganga et al., 2007). Dit alles resulteert in een toenemende druk op de natuurlijke grondstoffen van het district. De beschikbaarheid van onder andere land, bos en water vermindert wat leidt tot serieuze klimatologische problemen (Madulu, 2005).

Het aanpassingsvermogen dat, aldus Homer-Dixon (1994), in sterke mate de impact van schaarste bepaalt, is niet groot in Morogoro. Er is slechts een klein vruchtbaar gebied waardoor de druk op het land groot is. Neerslag varieert van 1200 mm in de hoger gelegen gebieden tot 600 mm in de lage landen. Verder illustreren lage inkomens, sterke afhankelijkheid van landbouw en de beperkte toegang tot markten de kwetsbaarheid voor klimaatvariabiliteit en klimaatveranderingen (Paavola et al., 2006).

De directe effecten van klimaatvariabiliteit zijn droogte en overstromingen; zo overstroomde in 2000 verschillende delen van het land. De klimaatvariabiliteit heeft ook meer indirecte effecten, migratie is er hier een van. Door de droogten waren een aantal herdergemeenschappen verplicht om op zoek te gaan naar nieuwe gebieden (Paavola, 2006). Heel wat herders zijn naar Morogoro getrokken (Mung'ong'o en Mwamfupe, 2003). Er wordt geschat dat de Masai sinds het begin van de jaren '1990 tot 250 000 dieren naar de regio hebben gebracht. Een ander indirect effect is dat men beroep moet doen op verschillende inkomensbronnen om de gevolgen van een slechte oogst of massale veesterfte te beperken. Mensen passen hun levenswijze aan als reactie op milieustress. Zo zijn de boeren in de strijd tegen droogte overgeschakeld op andere gewassen en breiden ze de cultivatie uit. De boeren zullen meer gewassen telen op dezelfde oppervlakte en bovendien extra gronden bewerken om zo de gevolgen van hun dalende productiviteit als resultaat van droogte te compenseren (Paavola, 2008). Dit leidt tot ontbossing en inbeslagname van braakliggende stukken grond waardoor landdegradatie ontstaat en men overgaat tot de inbeslagname van graslanden die traditioneel toekomen aan de herders. Bovendien zijn de boeren vaak betrokken bij de productie van houtskool wat resulteert in ontbossing, een vermindering van 'waterretentie,' een toename van overstromingen na overvloedige regenbuien en een verminderde beschikbaarheid van water in het droogseizoen (Paavola, 2006).

Ondanks de idee dat pastorale gemeenschappen egalitair zijn is er toch een verschil tussen arm en rijk (Ndagala, 1992). De arme gezinnen kunnen zich moeilijker aanpassen aan de klimatologische variabiliteit. Rijkere gezinnen hebben een betere toegang tot de grondstoffen. Ook beschikken ze over mogelijkheden om hun productie te diversifiëren waardoor ze minder afhankelijk worden van klimatologische schommelingen (Pillai in Yanda en William, 2010).

Masai huldigen het principe dat land aan iedereen toekomt en dat elk individu er gebruik van kan maken zolang dit niet leidt tot de exclusie van anderen. Bovendien is de kennis binnen een herdergemeenschap niet gestratificeerd aangezien deze wordt bekomen door deelname aan pastorale activiteiten. Er bestaan met andere woorden geen elitaire opleidingscentra waardoor kennis geen basis kan zijn voor ongelijkheid. Ook op vlak van technologie zijn er weinig verschillen. Wanneer een ramp zich voordoet kan niemand hieraan ontsnappen omwille van kennis of technologie. Daarnaast worden surplussen vaak toegewezen aan groepen die kampen met een te kleine veestapel. Het geld dat voortkomt uit het surplus werd vroeger meestal geïnvesteerd in voeding of andere items die weinig verschil maakten tussen de levensstandaarden van de groepen met en zonder surplus. Toch zijn er verschillen tussen arm en rijk en zijn er indicaties dat de kloof almaar groter wordt (Ndagala, 1992). Het surplus van rijkere gezinnen wordt gebruikt om een netwerk van sociale relaties uit te bouwen (Baxter in Ndagala, 1992). Daarnaast heeft er zich geleidelijk een verandering in de productiewijze voorgedaan. Vroeger stond de uitwisseling van vee en het gebruik van graslanden centraal. Nu wordt de verkoop van vee en het privaat bezit van land steeds belangrijker (Galaty in Ndagala,

1992). Bovendien investeren meer en meer rijke Masai hun surplussen in consumptie en kapitaalgoederen. Hierdoor kunnen de armen minder en minder rekenen op hulp van de rijken (Ndagala, 1992).

5.1.2 Zijn er ook andere factoren die een rol spelen?

Benjaminsen et al. (2009) vinden dat het geweld dat in Kilosa plaatsvond niet enkel verklaard kan worden door competitie voor schaarse grondstoffen.

Uit de analyse van het conflict kunnen enkele elementen afgeleid worden die aantonen dat het conflict niet alleen rond schaarste is gestructureerd. Zo bevat het conflict duidelijk een etnische dimensie. Het geweld kwam namelijk tot stand tussen twee groepen met een verschillende etnische achtergrond (Parakuyo Masai versus Kaguru). Verder werd er een toename van het aantal wapens waargenomen. Reeds voor de escalatie van het conflict verlieten zowel herders als boeren hun dorp niet meer zonder zich te bewapenen.

Daarnaast spraken zowel de Masai als de Kaguru van corruptie. Ook het slecht functioneren van het verzoeningscomité werd vermeld. Tenslotte moet er gesproken worden over een element waar niet direct naar verwezen werd door de herders of boeren zelf maar dat toch belangrijk is voor de analyse van het conflict, met name de marginalisering van de herders. Het moderniseringsbeleid van de Tanzaniaanse overheid leidt tot marginalisering van de herders. Een antipastorale beleidsomgeving plaatst de herders geleidelijk aan in een hoek (Benjaminsen et al., 2009).

De elementen die hierboven aan bod kwamen zijn elementen die ook in sectie 4 naar voren werden gebracht als mogelijke verklaring voor conflicten tussen herders en boeren. Hieronder worden ze in detail besproken.

- Marginalisering van herders in het Kilosa District

In sectie 4.1. werd reeds stil gestaan bij de marginalisering van herders. Uit dit deel kunnen verschillende elementen gehaald worden die ook van toepassing zijn op het conflict in het Kilosa District. Een aantal belangrijke aspecten van de marginalisering van herders zijn de daling van hun politieke invloed die zich vertaalt in een daling van de kwaliteit van sociale diensten en infrastructuur, een daling van de politieke representatie, de steeds verdere inperking van de bewegingsvrijheid van de herders en de pogingen om de herders permanent te settelen.

De gemeenteraad is gemachtigd door de staat om land op lokaal niveau te beheren. Deze is echter vaak corrupt en kampt met een gebrek aan geloofwaardigheid binnen de gemeenschap. Ze nemen vaak beslissingen die ingaan tegen de belangen van de herders door de toe-eigening van land, dat traditioneel toekomt aan de herders, voor andere bevolkingsgroepen mogelijk te maken. Vergaderingen worden vaak in het Swahili gehouden, een taal die weinig Masai-oudsten beheersen. Ze kunnen bijgevolg moeilijk hun standpunten verduidelijken (Bradbury et al., 1995).

Daarnaast vinden Tanzaniaanse herders dat de overheid de traditionele politieke en sociale instituties van de herdergemeenschappen heeft vernield. De staat moet, aldus de herders, de legitimiteit van traditionele overheden erkennen door traditionele leiders een stem te geven in de lokale overheid (Bradbury et al., 1995).

Betere representatie zou de herders in staat moeten stellen hun rechten in verband met de toegang tot land beter te verdedigen. De toegang tot verantwoordelijke functies wordt voor de herders echter bemoeilijkt. Er is namelijk sprake van discriminatie wat resulteert in een gebrek aan vertegenwoordiging in de lokale overheidsorganen. Herders uit het district sommen een aantal feiten op waaruit de discriminatie blijkt. Er zijn geen herders vertegenwoordigd in de districtsraad. In de strijd om de post als raadslid van de afdeling Rudewa werd de kandidaat van de pastoralisten geaccepteerd door de inwoners van Rudewa, ook op het districtsniveau werd de kandidaat goedgekeurd. Op het regionale niveau werd de kandidatuur echter niet bekrachtigd. De tweede kandidaat afkomstig uit de landbouwgemeenschap werd wel goedgekeurd en verkozen tot raadslid. Daarnaast werd geen enkele van de speciale zetels die de raad voor vrouwen voorziet, toebedeeld aan de herdergemeenschap. De landbouwers (die de administratie controleren) proberen de aanwezigheid van herders in overheidsinstellingen op verschillende manieren te voorkomen. Het resultaat van de discriminatie is dat herders niet betrokken worden bij de besluitvorming. De herders vrezen nooit vertegenwoordiging te zullen bekomen via legale weg aangezien de boeren hun kinderen reeds opleiden om hun administratieve plaatsen in de toekomst over te nemen waardoor de discriminatie in stand kan worden gehouden. Dit stimuleert vijandigheid en haat tussen de twee gemeenschappen (Maganga et al., 2007).

Ihucha (2009) wijdt een artikel aan de uitbuiting van pastoralisten door de lokale autoriteiten in Morogoro. Autoriteiten uit onder andere het Kilosa District buiten de herders uit door hen de toegang tot land te verbieden tenzij ze een bedrag van ongeveer 165 euro betalen per persoon. Ondanks de vraag van de centrale overheid aan de lokale autoriteiten om de ‘pesterijen’ te stoppen worden de pastoralisten nog steeds geconfronteerd met tal van problemen. Benjaminsen et al. (2009) bevestigen deze discriminatie. De lokale politici en ambtenaren in Kilosa kiezen in het conflict duidelijk de kant van de boeren. Verschillende mensen op het lokale niveau, waaronder boeren, politici en lokale ambtenaren verwijzen voor de hoofdoorzaak van conflicten tussen herders en boeren naar de overbegrazing van de gebieden die toegewezen werden aan de herders. Bijgevolg zien de herders zich genoodzaakt om de gebieden van de boeren te betreden om hun almaar groeiende veestapel te voederen.

Een aantal ambtenaren delen deze visie echter niet. Zij verwijzen naar de gebrekkige voorziening van diensten in de pastorale dorpen. Herders betalen belastingen en hebben daarom recht op een goede dienstverlening. Om de conflicten op te lossen is het aldus deze mensen belangrijk dat de overheid investeert in gezondheidscentra, scholen en waterpunten (Benjaminsen et al., 2009).

In tegenstelling tot de regio's Arusha en Monduli in het noorden van Tanzania zijn herders in het Kilosa district in de minderheid. Het is gemakkelijker om het beleid te beïnvloeden in regio's waar men deel uit

maakt van de meerderheid van de bevolking (Ndagala in Benjaminsen et al., 2009). Uit cijfers blijkt dat de herders in het district een sociaal minderwaardige positie bekleeden ten aanzien van de rest van de bevolking in het district. Slechts acht van de honderdvierenzestig dorpen komen toe aan herders. De meeste van deze dorpen kampen met een gebrekkige infrastructuur; er is onder andere gebrek aan gezondheidscentra, scholen, en waterpunten voor het vee. Van de vijftien gezondheidscentra in het district bevindt geen enkel zich in een dorp dat door pastoralisten bewoond wordt. Cijfers in verband met lager en secundair onderwijs tonen aan dat er meer en betere onderwijsvoorzieningen aanwezig zijn in dorpen die niet bewoond worden door herders (Benjaminsen et al., 2009). Tenslotte situeren de meeste dorpen van de herders zich in gebieden waar veel tsetse vliegen en teken voorkomen. Ziektes die hier het gevolg van zijn vormen een enorme bedreiging voor de pastorale productie in de regio. Het zorgt voor een daling van de productiviteit en een stijging van de sterftecijfers van het vee (KDRDP en Irish Aid in Benjaminsen et al., 2009).

Het verlies van graaslanden waardoor de bewegingsvrijheid en dus de mogelijkheid om zich aan te passen aan klimaatvariabiliteit wordt aangetast, draagt bij aan de crisis waarin de pastoralisten zich bevinden. Mung'ong'o en Mwamfupe (2003) tonen aan dat in Tanzania steeds meer graaslanden die vroeger toekwamen aan de herders voor andere doeleinden worden gebruikt. Een van de oorzaken hiervan is het nationaal landbeleid van de Tanzaniaanse overheid.

Eind jaren '1960 werd een programma opgestart met als bedoeling de traditionele landbouw te moderniseren. Naast de nationalisering van verschillende bedrijven en industrieën werden in het begin van de jaren '1970 ook vele plattelandsbewoners hervestigd in Ujamaa dorpen. Dit 'villagization' programma werd ontworpen om de voorziening van diensten (o.a. onderwijs en gezondheidszorg) te vergemakkelijken (Hodgson, 2001). Met de implementatie van dit programma werd geen rekening gehouden met de noden van de herders. De meeste herders werden in het midden van de nieuwe dorpen gevestigd waardoor het moeilijk werd om het vee te verplaatsen tussen hun huizen en de graaszones zonder gewassen te beschadigen. Daarnaast werd geen rekening gehouden met de nood aan mobiliteit van de herders (Kikula, 1996).

In 1992 werd een wet goedgekeurd die alle gewoonterechtelijke verbintenissen ten aanzien van het gebruik van land vernietigde. Sindsdien worden grote stukken land vervreemd van de pastoralisten ten voordele van landbouw, nationale parken, mijnbouw en militaire basissen. Dit resulteert niet alleen in de inkrimping van pastorale gebieden, het zal ook landdegradatie in de hand werken. De nieuwe ruimtelijke ordening gaat in tegen het principe van gemeenschappelijke eigendomsrechten. Ook de toegangsrechten tot grondstoffen voor mensen of groepen die formeel geen eigenaar zijn, werden ingeperkt. Dit verstoort de seizoensgebonden migratiebewegingen en de herders hun toegang tot broodnodige grondstoffen (Bradbury et al., 1995).

6 Ujamaa is een woord in het Swahili, het refereert naar eenheid, samenwerking en het belang van de familie. Het Ujamaa-beleid dat geïntroduceerd werd door president Nyerere stelde op Afrikaanse socialistische ontwikkeling. Het feodalisme en kapitalisme dat door de kolonisator was geïntroduceerd werd verworpen (Hodgson, 2001).

In 1999 keurde het parlement twee nieuwe wetteksten goed, met name de 'Land Act' en de 'Village Land Act'. De belangrijkste zorg voor de beleidsmakers was om een evenwicht te vinden tussen land als privé-eigendom en de bescherming van groepen (voornamelijk herders) die nood hebben aan flexibele toegang tot land om te kunnen overleven (Olengurumwa, 2010). Na de introductie van de nieuwe wetten heerst in het Kilosa district grote verwarring over wie het recht heeft om bepaalde gebieden te gebruiken en wie niet. Het is niet altijd duidelijk welke wetgeving van toepassing is op welk gebied. Deze verwarring draagt bij tot conflicten tussen de verschillende gebruikers (Benjaminsen et al., 2009).

Officieel worden de rechten van de herders beschermd. Toch wordt er in de wetteksten niet gerefereerd naar mobiliteit. Om aan de nieuwe eisen van de overheid te voldoen worden de herders verplicht om hun levenswijze aan te passen. Vroegere graslanden worden beschouwd als niemandsland, indringing in de pastorale gebieden om grote investeringen mogelijk te maken zijn alledaags. Dit alles zorgt ervoor dat herders ontheemd raken (Olengurumwa, 2010).

Zowel de grote bedrijven⁷ als landbouwers die op kleine schaal cultiveren, nemen grote stukken grasland in beslag (Mung'ong'o en Mwamfupe, 2003). De oprichting van grote sisal landgoederen, de productie van suikerriet en een geleidelijk toenemende cultivatie van gewassen door kleine boeren veroorzaakten een toenemende vraag naar akkerland (Maganga et al., 2007).

Ook zijn grote delen van Tanzania beschermd natuurgebied. De omzetting van grasland voor herders naar reservaten voor wilde dieren is geen nieuw fenomeen in gebieden waar de Masai leven. Sinds de koloniale periode worden er al pogingen gedaan om wilde dieren te beschermen door nationale parken op te richten. De pastoralisten die aan de rand van dergelijke nationale parken leven werden uit deze gebieden verwijderd om de parken te beschermen tegen stroperij en aantasting van de vegetatie door de veestapel van de herders (Mung'ong'o en Mwamfupe, 2003).

In het Kilosa district zijn een aantal waterrijke gebieden ontoegankelijk omwille van conservatie. In 1964 werd het Mikumi nationale park opgericht. Dit park beslaat 22,7 procent van de oppervlakte van het district. Daarnaast is er nog 7,4 procent van het territorium beschermd als bosreservaat. Dit wil zeggen dat ongeveer 30 procent van het district niet toegankelijk is voor de herders (en de boeren). In het noordelijke deel van het Mikumi Nationale park bevindt zich een aanlokkelijke zone waar ook op het einde van het droge seizoen nog water beschikbaar is wanneer alle omliggende gebieden droog zijn. In die periode is er veel vee in het park aanwezig. De pastoralisten riskeren een boete van 10 dollar per dier dat zich in het park bevindt. Ze proberen dit te vermijden door de parkwachters om te kopen of de dieren van op afstand te volgen (Benjaminsen et al., 2009).

Nog concreter tonen Benjaminsen et al. (2009) aan dat bepaalde maatregelen van de overheid de levensvatbaarheid van herders in het gedrang brengt. Ze geven een voorbeeld van het dorp Twatwatwa in het

⁷ NARCO is hier een voorbeeld van (Benjaminsen et al., 2009).

⁸ Serengeti is hier een voorbeeld van (Benjaminsen et al., 2009).

Kilosa District waar 3500 herders leven. In 1997 beschikte deze groep over ongeveer 40 000 dieren (KDRDP en Irish Aid in Benjaminsen et al., 2009). Volgens de landbouwdienst van het district is het draagvermogen van het dorp slechts 5080 eenheden. Wanneer de herders zich zouden aanpassen aan het draagvermogen zouden ze hun vee moeten laten inkrimpen tot ongeveer 1/6de van het totaal waarover ze in 1997 beschikten. Dit betekent tevens dat elke inwoner minder dan 1,5 dieren ter beschikking zou mogen hebben. Dit zou een enorme impact hebben op de gemeenschap.

De gebieden die toegekend worden aan de herders zijn te klein. Dit heeft tot gevolg dat de herders op zoek gaan naar graaslanden en water buiten de aan hen toegewezen gebieden. In 2001 hebben de districtautoriteiten een wet goedgekeurd die het pastoralisme beperkt tot de terreinen die toekomen aan de pastorale dorpen. Vijf routes zijn uitgetekend die gevolgd moeten worden om het vee te verplaatsen. Iedereen die deze regel overtreedt moet een boete betalen (100 dollar of 1 jaar gevangenis) (Benjaminsen et al., 2009).

De overheid voert dus een ontradend beleid ten aanzien van de pastorale levenswijze. Dit omdat men ervan uit gaat dat pastoralisme inefficiënt is en leidt tot landdegradatie (Benjaminsen et al., 2009). Men veronderstelt dat de pastorale productiemethode in lijn moet worden gebracht met moderne ontwikkelingen. Dit wil men bekomen door het toepassen van private eigendomsrechten, het inperken van de ‘tragedy of the commons’ en het bereiken van permanente vestiging. Aan de andere kant moedigt de overheid de boeren aan om hun velden uit te breiden om zo het land zelfbedruipend te maken betreffende voedselvoorziening. Herders werd gevraagd hun veestapel in te krimpen om overbegrazing en bodemerosie te voorkomen (Ndagala in Benjaminsen et al., 2009). Bijgevolg worden managers getraind om een toename van vee te zien als een onwenselijke evolutie. In andere economische sectoren zou groei echter zeer positief onthaald worden. Daarenboven bestaat er weinig of geen wetenschappelijk bewijs dat aantoont dat het pastoralisme in het Kilosa district effectief tot degradatie leidt (Benjaminsen et al., 2009).

Er worden in Tanzania verschillende organisaties opgericht om de rechten van de herders te verdedigen. De activiteiten van deze organisaties worden door de overheid echter gehinderd. Ook wordt de publieke informatie onderdrukt en worden sommige protagonisten gerechtelijk vervolgd. Tenslotte gaat openlijk verzet tegen gedwongen verhuizing van herders van hun traditionele landen vaak gepaard met mensenrechtenschendingen (Bradbury et al., 1995).

- De aanwezigheid van wapens

Tanzania kampt met aanzienlijke problemen als het gaat over de proliferatie van vuurwapens. Gewelddadige misdaden waarbij vuurwapens gebruikt worden, zijn talrijk en hebben een sterke invloed op de perceptie van de bevolking over hun eigen veiligheid. Dit zorgt ervoor dat ook gezagsgetrouwe burgers de nood voelen om zichzelf te bewapenen voor eigen bescherming (Cross, de Caris, Hennop en Urquhart, 2003).

Een deel van het probleem is de gebrekkige informatie waarover de overheid beschikt omtrent de lichte wapens. Tanzania is het eerste land in de regio dat begonnen is met het in kaart brengen van relevante informatie over de wapens (Eavis, 2002). Zo hebben Jefferson en Urquhart (2002) in opdracht van de Tanzaniaanse overheid onderzoek gedaan naar de proliferatie van lichte wapens en de impact hiervan op de (on)veiligheid. De algemene blootstelling aan vuurwapens is relatief laag maar de verspreiding varieert sterk van regio tot regio. Zo blijkt er onder andere een sterke concentratie van wapens te zijn in Morogoro (de regio waar ook het Kilosa district deel van uitmaakt). De resultaten van de enquête tonen aan dat de sterke vraag naar lichte wapens op korte termijn zal voortduren. Het rapport demonstreert een verband tussen het gevoel van onveiligheid en de overvloedige aanwezigheid van wapens.

Aangezien herders over vee beschikken hebben ze gemakkelijker toegang tot cashgeld. Dit kan gebruikt worden om functionarissen om te kopen en om wapens aan te kopen (Benjaminsen et al., 2009). De herders betalen vaak rechtstreeks de ambtenaren wanneer hun vee in beslag is genomen. De boeren worden hierdoor niet of onvoldoende gecompenseerd voor de geleden schade. Bovendien beweren de dorpingen dat de overheid al lang voor december 2000 op de hoogte was van conflicten tussen Masai en boeren, toch werd er geen actie ondernomen (the guardian in IRIN, 2000). Dit heeft tot gevolg dat de boeren hun vertrouwen in de overheid verliezen. Dit gebrek aan vertrouwen zorgt ervoor dat de boeren in toenemende mate geneigd zijn het recht in eigen handen te nemen. De oprichting van de Sungusungu is bijgevolg niet verwonderlijk. In dit geval leidde de sancties van de Sungusungu tot wraak en een tragische escalatie van het conflict. Bovenstaande toont aan dat de veiligheid niet toeneemt wanneer men zich bewapent (Benjaminsen et al., 2009).

- Etniciteit

Na de onafhankelijkheid probeerde men in Tanzania de etnische breuklijnen te overstijgen. Onder impuls van Nyerere werd het belang van een gemeenschappelijke Tanzaniaanse nationale identiteit in de verf gezet. Elke burger verwierf het recht om zich te vestigen waar hij wilde. Op deze manier werd het principe van mono-etnische districten tegen gegaan (Homewood et al., 2004). Verder werd het onderwijs gebruikt om een nationaal gevoel te creëren. In de scholen werd de nadruk gelegd op een gemeenschappelijke Tanzaniaanse geschiedenis en cultuur en gedeelde waarden (Court in Miguel, 2004). Daarnaast werd het gebruik van het Swahili (een taal die als etnisch neutraal wordt gezien) sterk gepromoot (Miguel, 2004). Door de introductie van het Swahili als officiële nationale taal werden etnische verschillen minder zichtbaar en werd een eenheidsgevoel in de hand gewerkt (Barkan, 1994). Ook de distributie van overheidsmiddelen voor onder andere onderwijs, gezondheidszorg en infrastructuur gebeurde niet op basis van etnische afkomst van de politici maar op basis van de noden van de burgers (Miguel, 2004).

Homewood et al. (2004) vinden dat men er niet helemaal in is geslaagd om de etnische breuklijnen te overstijgen. De etnische verschillen lijken op het eerste zicht weinig zichtbaar maar zijn toch diepgeworteld. Dit komt overeen met de bevindingen uit het Kilosa district. Het Kilosa district omvat een grote diversiteit aan etnische groepen waarvan de Kaguru, Sagara, Vidunda, Parakuyo Masai, Barabaig, Gogo en Sukuma de belangrijkste zijn (Benjaminsen et al., 2009). Rivaliteit en animositeit tussen de verschillende groepen bestaat al lange tijd (Maganga et al. 2007). De rivaliteit wordt door de media versterkt. De meeste krantenrapporten die handelen over het conflict kiezen de kant van de landbouwers; de herders worden geportretteerd als agressief, de boeren als vreedzaam. In sommige kranten wordt vermeld dat de herders geen deel uitmaken van de inheemse bevolking in Morogoro. Er wordt naar hen gerefereerd als buitenstaanders (Maganga et al., 2009).

Boeren beweren dat ze de enige echte inheemse bevolking zijn. Dit wordt sterk gecontesteerd door de herders. De discussie over wie beschikt over de legitimiteit voor het gebruik van grondstoffen wordt sterk bepaald door wie de eerste inwoners van het gebied zijn. Elke groep die in een gebied woont waar discussie bestaat over de toegang tot grondstoffen beweert deel uit te maken van de oorspronkelijke bevolking en bijgevolg de legitieme gebruiker van de grondstoffen te zijn (Baha et al., 2008).

De verwevenheid tussen etniciteit en landgebruik in de regio is zeer complex maar wanneer geweld uitbreekt is er een tendens om enkel te focussen op slechts één dimensie van de multidimensionele identiteit en levenswijze (Maganga et al., 2007).

De Sagara en de Kaguru kunnen gezien worden als oorspronkelijke bewoners van het district. Sinds het begin van de 19de eeuw vonden echter ook andere groepen hun weg naar het gebied. Immigratie van herders is in het district geen nieuw fenomeen. De parakuyo Masai, de groep herders die betrokken was bij het bloedige conflict, begon zich al lang voor 1840 in de richting van het huidige district te verplaatsten. Hun instroom versterkte vanaf 1890 toen de herders geconfronteerd werden met hongersnoden elders in het land (Beidelman in Maganga et al., 2009). Er moet meer dan honderd jaar in de tijd terug gegaan worden om enkel Sagara en Kaguru in de regio aan te treffen. Onder zowel boeren als pastoralisten zijn er die zich al zeer lang geleden in het gebied hebben gevestigd en anderen die zeer recent zijn aangekomen.

Men beweert dus vaak foutief dat herders slechts recent naar de regio zijn getrokken. Er bestaan nog een aantal andere misvattingen ten aanzien van de identiteit van herders. Er wordt soms beweerd dat de herders afkomstig zijn van een kern 'Masailand' en dat deze Masai pure pastoralisten zijn die zich voortdurend verplaatsen en dus helemaal niet geïnteresseerd zijn in cultivatie. Bovendien wordt er om deze reden verondersteld dat ze geen interesse tonen voor lokale leiderschapsposities. In plaats van pure pastoralisten zijn de herders die leven in het district eerder agropastoralisten (Maganga et al., 2009).

Nog steeds wordt er een onderscheid gemaakt tussen herders en boeren, ondanks het feit dat de overgrote meerderheid van de huishoudens in het Kilosa district zich bezighoudt met zowel cultivatie als met veeteelt waardoor de verschillen tussen de groepen miniem zijn (Maganga et al., 2007). Dit stemt overeen met

Horowitz' (1985) bewering dat de grootste conflicten ontstaan tussen groepen die weinig verschillen van elkaar aangezien vergelijking dan meer voor de hand ligt.

De nadruk op een van de twee productieactiviteiten hangt af van de cultuur en van de veranderingen in de beschikbaarheid van grondstoffen. Veeeteelt is nog steeds de hoofdactiviteit om te voorzien in het levensonderhoud van de parakuyo Masai. Hoewel veeeteelt ook voor de Kaguru en Sagara nog steeds een belangrijk deel uitmaakt van hun traditionele economische activiteit en dit gezien wordt als zeer waardevol, heeft akkerbouw aan belang gewonnen (Maganga et al., 2009).

De herders vermeldden dat het jaar waarin het 'etnische' conflict plaatsvond een verkiezingsjaar was en dat het raadslid van het departement het conflict aanwendde voor eigen politiek gewin. Ook dit kan zorgen voor een toename van de spanningen (Benjaminsen et al., 2009).

Tenslotte dient het belang van etniciteit genuanceerd te worden. De meeste Kaguru concentreren zich voornamelijk op cultivatie, voor een aantal van hen is veeeteelt echter de belangrijkste activiteit. In een aantal dorpen leidt dit tot spanningen tussen de verschillende groepen Kaguru die gelijkaardig zijn met spanningen tussen herders en boeren in het algemeen. Problemen komen tot stand omwille van verschillende belangen tussen herders en boeren. Belangenconflicten bestaan dus niet enkel tussen groepen maar ook binnen de groepen (Maganga et al., 2007).

- De werking van de lokale instituties

Een formele afbakening van grenzen van dorpen in de Morogoro-regio is veel gebruikelijker voor dorpen die worden bewoond door boeren dan voor dorpen die in hoofdzaak door herders worden bewoond. Er zijn in het district slechts twee herderdorpen met vastgelegde grenzen en zelfs voor deze dorpen is er sprake van inbeslagname van grondgebied door boeren. De waarde van formele dorpsgrenzen voor de herders is niet erg groot en wordt geïllustreerd door een uitspraak van een hoog geplaatste districtleider die zonder toestemming aan cultivatie doet op grondgebied dat toekomt aan herders: "Er zijn geen Masai met land hier. De Masai zijn niet inheems in deze regio." Niet enkel een dalende graasoppervlakte is hiervan het gevolg. Uitbreiding van de cultivatie heeft er ook al voor gezorgd dat corridors voor de beweging van herders en hun vee werden afgesloten (Maganga et al., 2007).

Dankzij het complexe wettelijk kader in verband met landeigendomsrechten (Homewood et al., 2004) worden belangrijke beslissingen waaronder de afbakening van grenzen of een gehucht dat de status van dorp toegewezen krijgt, in toenemende mate door de nationale overheid genomen. Dit gebeurt zonder de consultatie van de dorpelingen (Baha et al., 2008). De beslissingen die op het nationale niveau worden genomen gaan bovendien vaak gepaard met eigenbelang (Homewood et al., 2004). Dit insinueert een tekort aan inspraak van de lokale bevolking en dus een nood aan devolutie. Maganga et al. (2007) pleiten voor

betere formele instituties die duidelijk stellen welk grondgebied aan wie toekomt. Dit staat in contrast met auteurs die voorstander zijn van flexibele systemen die de mobiliteit van herders en hun vee mogelijk maken (zie 4.4.). Maganga et al. zijn bovendien geen voorstanders van informele instituties aangezien deze veel moeilijker afdwingbaar zijn.

Instituties moeten ook overleg tussen de verschillende groepen mogelijk maken (Benjaminsen et al., 2009). De aanhoudende openlijke confrontaties tussen herders en boeren in verschillende dorpen van het Kilosa district tonen de zwakte van de instituties aan (Mung'ong'u en Mwamfupe, 2003). Na het gewelddadige conflict in 2000 werd er een verzoeningscomité in het leven geroepen om toekomstige conflicten te vermijden. Door het gebrek aan vertrouwen tussen de herders en boeren functioneert dit echter zeer slecht (Benjaminsen et al., 2009).

Tenslotte is het belangrijk even stil te staan bij corruptie. Deze ondermijnt het vertrouwen tussen de twee groepen en zorgt voor een daling van het vertrouwen in de (lokale) overheid. Dit belemmert een goede werking van de instituties waardoor een escalatie van het conflict waarschijnlijker wordt.

Ondanks het feit dat de overheid in het algemeen de kant kiest van de boeren, kunnen de herders de ambtenaren gemakkelijk omkopen (Benjaminsen et al., 2009). Ook Baha et al. (2008) stellen dat corruptie wijdverspreid is in het district. Zowel politie, rechterlijke instellingen als lokale overheidsinstellingen worden verdacht corrupt te zijn. De dorpelingen en in het bijzonder de boeren kampen met een gebrek aan vertrouwen in de politie. De corruptie van de politie wordt bevestigd door de regionale commissaris van Morogoro. Hij stelt dat er onverantwoordelijke politiemensen zijn die op een onethische manier hun ambt vervullen. Aan de andere kant beschuldigen herders ook de politie om het stelen van vee door de boeren toe te staan. Ook is er een vermoeden van corruptie bij de rechterlijke instellingen van het district. Deze corruptie en het gebrek aan vertrouwen resulteert zich in actoren die hun problemen proberen op te lossen door het gebruik van geweld (Benjaminsen et al., 2009).

5. 2. Kajiado district

Ook in Kenia heeft men te maken met problemen tussen herders en boeren. Een van de Keniaanse districten waar herders en boeren op gespannen voet met elkaar leven is het Kajiado district⁹. Ook hier wordt schaarste gezien als meest determinerende oorzaak voor spanningen tussen de gemeenschappen. De boeren verwijzen naar de beschadiging van gewassen. De herders klagen over de inbeslagname van graaslanden ten voordele van cultivatie (Campbell et al., 2000).

Er wordt gekeken of de elementen die naar voor werden gebracht als verklaring voor de spanningen tussen herders en boeren in het Kilosa district ook van toepassing zijn op het Kajiado district.

⁹ Het Kajiado district bevindt zich in het zuidelijke deel van het land, meer specifiek in de Rift Vallei provincie. In het zuidwesten grenst het district aan Tanzania. Verder wordt het district begrenst door het Taita-Taveta district in het zuidoosten, het Machakos district in het noordoosten, de districten Nairobi, Kiambu en Nakuru in het noorden en het Narok district in het Westen. Het district omvat 3,5 procent van de totale landoppervlakte van Kenia (Rutten, 1992).

Net als het Kilosa district kampt het Kajiado district met een sterke toename van de bevolking. Dit is het gevolg van zowel natuurlijke aangroei, als van immigratie uit andere delen van Kenia (Campbell, 1993; Campbell, Gichohi, Mwangi en Chege, 2000). Hierdoor stijgt de druk op land zeer sterk. Rutten (1992) toont aan dat de geschatte beschikbaarheid van vruchtbare landbouwgrond per hoofd van de bevolking in het Kajiado district met 60 procent is gedaald tussen 1969 en 1989. Ook in de toekomst voorspelt men een natuurlijke aangroei van de bevolking en een sterke toestroom van mensen naar het district (Rutten, 1992; Southgate en Hulme, 1996).

Ook de klimatologische omstandigheden zijn vergelijkbaar met die van het Kilosa district. Ongeveer de helft van het district bevindt zich in een semi-aride zone; $1/3^{\text{de}}$ is droog gebied en slechts 6 tot 8 procent van de oppervlakte is bruikbaar voor cultivatie (Campbell et al., 2000). De gemiddelde jaarlijkse neerslag is laag en is bovendien variabel (Mwangi, 2005). Daarnaast wordt de bevolking geconfronteerd met zowel overstromingen (er wordt geschat dat 20 procent van de regenval mogelijk schadelijke gevolgen kan hebben) als droogtes (Rutten, 1992). Verder constateert men een daling van de vruchtbaarheid van de bodem en een toename van bodemerosie. Dit zorgt ervoor dat boeren steeds meer mest gebruiken of overschakelen op gewassen die eenvoudiger te cultiveren zijn in schaarse omstandigheden (Campbell et al., 2000).

In Kenia worden de rijken sterk bevoordeeld bij de toewijzing van land en de rechten van de armere boeren worden niet beschermd (Homewood et al., 2004). Het aantal landlozen in Kenia is de laatste decennia dan ook sterk gestegen (Okoth-Ogendo in Rutten, 1992). Door de privatisering (zie onder) verloren heel wat armen de toegang tot land ten voordele van de rijken (Munei en Galaty, 1998). De landlozen zijn vaak verplicht om te migreren naar drogere gebieden waar cultivatie zeer moeilijk is. De kans dat ze nog verder verarmen is hierdoor groot. Veel van de immigranten bewerken kleine percelen waarvan ze geen wettelijke eigendomsrechten bezitten. Vaak gebruiken ze ook cultivatietechnieken die niet geschikt zijn voor de drogere gebieden, wat bodemerosie veroorzaakt. Bovendien komen de immigranten in de droge gebieden in conflict met de eveneens gemarginaliseerde pastoralisten (Rutten, 1992).

- Marginalisering

Ook in Kenia werd de bewegingsvrijheid van de herders sterk ingeperkt. Het koloniale bestuur zorgde voor een inperking van de macht van de herdergemeenschappen en verzwakte hun controle over de gebieden die ze bewoonden (Campbell et al., 2000; Southgate en Hulme, 1996). Met de kolonisatie werd voor de blanke koloniale heil wat land in Kenia in beslag genomen (Krugman, 1996). De Masai werden (vrijwillig of met geweld) verwijderd uit de noordelijke gebieden en geconcentreerd in een reservaat in het Zuiden. Dit reservaat strekte zich uit over het huidige Narok en Kajiado district. Deze districten zijn droger dan de noordelijke districten en werden gedefinieerd als 'trustland'. Dit is publiek land dat onder controle van de overheid werd toevertrouwd aan de Masai. Dit bleef zo tot na de onafhankelijkheid (Klopp, 2001).

Daarnaast moedigde het koloniale bestuur de uitbreiding van de cultivatie aan en bakenden ze gebieden af ten behoeve van wildbeheer (Campbell et al., 2000). Net als in Tanzania werden in Kenia verschillende nationale parken¹⁰ opgericht ter bescherming van de natuur (Campbell, 1993). Ook grote bedrijven¹¹ slaagden er in om grote stukken land in beslag te nemen (Munei en Galaty, 1998). Daarnaast zijn heel wat herders overgeschakeld op cultivatie¹². Dit laatste zorgt voor een extra daling van de beschikbare graaslanden (Campbell et al., 2000).

Bovendien wonnen private eigendomsrechten in Kenia aan belang. Dit ging ten koste van gemeenschappelijke gebruiksrechten. De herders kregen de keuze om land te beheren op individuele basis of in groep. De meerderheid van de Masai koos voor groepsbeheer (Ayuko en Olang in Campbell, 1993). Het was de bedoeling dat elk gebied dat aan een groep werd toegekend voldoende grondstoffen zou bevatten voor die groep om te kunnen overleven in zowel droge als natte periodes (Fallon, Jacobs, Davis en Hedlund in Campbell, 1993). In de praktijk was dit niet haalbaar en moest men in droge jaren de grens van het eigen territorium overschrijden (Halderman, Campbell in Campbell, 1993).

De meeste groepsranches werden gevestigd in vruchtbare gebieden waardoor er minder graaslanden overbleven. De Masai voelden zich verplicht akkoord te gaan met het systeem van groepsranches. Dit niet omdat ze het, zoals de overheid, zagen als een manier om aan beter grondstoffenbeheer te doen, maar wel omdat ze het zagen als een middel om zich op een wettelijke manier te beschermen tegen indringing van boeren afkomstig uit andere gebieden van Kenia. Als gevolg van droogtes schakelden steeds meer (jonge) Masai over op akkerbouw op het terrein van de groepsranches. Omwille van de sterke druk op land (Campbell, 1993) en druk van de politieke elite (Mwangi, 2005) begon men met de opdeling van het territorium van de groepsgebieden, waardoor de groepsranches minder en minder in groep werd beheerd (Campbell, 1993).

Verschillende Masai, vaak ongeletterd en onwetend over de waarde van private eigendom, verkochten hun eigendomsrechten (Mutie, 2003). Het geld was een aanvulling voor hun povere inkomsten en werd onder andere gebruikt voor schoolgeld en andere vitale uitgaven, maar ook om deel te nemen aan de consumptie-economie of om alcohol te kopen. De privatisering van land heeft een sterke impact gehad op de Masaigemeenschappen. Grote stukken land werden toegeëigend door andere groepen. Vele Masai verloren uiteindelijk hun rechten met betrekking tot de toegang tot land. Dit alles bedreigt de pastorale levenswijze en beïnvloedt de economische zekerheid op lange termijn (Munei en Galaty, 1998).

10 Voorbeelden hiervan zijn het Tsavo nationale park en het Amboseli reservaat. Deze gebieden bevatten water en graaslanden die eerder door de Masai werden gebruikt in periodes van droogte (Campbell, 1993).

11 Een voorbeeld hiervan is de Keniaanse 'United Insurance Company'. Dit bedrijf is betrokken bij de massale aankoop van stukken land in het Kajiado district. Ze worden hierbij geholpen door belangrijke politieke actoren die persoonlijk belang hebben bij de grootschalige landtransacties. Er is bovendien sprake van een etnisch element. Het bedrijf bestaat in hoofdzaak uit Kikuyu en koopt land van Masai op waardoor het in handen van de Kikuyu komt (Munei en Galaty, 1999).

12 Het aantal herders dat zich ook bezighoudt met landbouw steeg tussen 1977 en 1996 met 17 procent (Campbell et al., 2000).

Om dit tegen te gaan is er nood aan leiderschap. In tegenstelling tot het Tanzaniaanse Kilosa district vormen in het Kajiado district de Masai de meerderheid¹³ van de bevolking. Hierboven werd gesuggereerd dat het hierdoor eenvoudiger is om het beleid te beïnvloeden in het voordeel van de eigen groep (Ndagale in Benjaminsen et al., 2009). Ondanks het feit dat de Masai in het Kajiado district de meerderheid vormen, slagen ze er niet in om dit te vertalen in politiek gewicht op nationaal niveau (Coast, 2002). De leiders van de Masai (zowel op lokaal als nationaal niveau) worden immers sterk beïnvloed door belangenvermenging. De privatisering van land is voor hen voordelig. Lokale leiders beschikken vaak over grote stukken land. Wanneer ze stukken grondgebied verkopen, verwerven ze een kapitaal waardoor ze nieuwe stukken grond kunnen aankopen. Ze functioneren ook als tussenpersoon bij de verkoop van Masaigrond aan niet Masai kopers. Mede op die manier kunnen ze kapitaal accumuleren. De nationale leiders van de Masai zijn afhankelijk van patronage. Om politiek te overleven moeten ze zich schikken naar de wensen van de centrale overheid en deze wenst de verkoop van Masai land niet te beperken. Daarnaast hebben de meeste leiders nood aan steun van andere etnieën uit het district om herverkozen te worden (Munei en Galaty, 1998).

Zowel in Tanzania als in Kenia werden de wettelijke procedures, die de gebruikers van gemeenschappelijke gronden moeten beschermen, gemanipuleerd of geherinterpreteerd. Dit op een manier waardoor bepaalde machtige individuen of groepen land (dat normaal toekwam aan de gemeenschap) in hun bezit konden krijgen. In Tanzania is dit het gevolg van een zeer ontransparante wetgeving. In Kenia werd het principe van gemeenschappelijk grondbezit ondermijnd door het stimuleren van de oprichting van groepsbranches en de gevolgen hiervan (Homewood et al., 2004).

Na de onafhankelijkheid probeerde men in Kenia iets te doen aan de minderwaardige sociale omstandigheden in de pastorale gebieden. Deze pogingen waren weinig succesvol. Gebieden die bewoond worden door de Masai blijven achterop hinken op vlak van toegang tot cruciale faciliteiten waaronder wegen, medische voorzieningen en watertoevoer (Mutie, 2003). Het district scoort zeer hoog inzake analfabetisme en het niveau van het onderwijs ligt zowel voor Masai als voor niet-Masai ver onder het nationale gemiddelde. De resultaten van de Masai schoolkinderen liggen nog eens beduidend lager dan deze van de kinderen die niet tot de Masai behoren (Rutten, 1992). De schoolinfrastructuur van de Masai is slechter, er gaan gemiddeld minder kinderen naar school en het aantal vroegtijdige schoolverlaters is hoger vergeleken met de Kikuyu¹⁴ en Kamba¹⁵ (Mutie, 2003).

13 Door de immigratie van boeren uit andere regio's naar het district daalde tussen 1948 en 1989 het aandeel van Masai van 91 procent naar 57 procent. Ondanks de sterke immigratie van andere groepen vormen ze dus nog altijd een meerderheid in het district (Southgate en Hulme, 1996).

14 De Kikuyu vormen met 22 procent de grootste groep van de bevolking in Kenia. Als je hier de verwante Meru en Embu bijtelt kom je aan 29 procent van de bevolking (Dietz en Rutten, 2008). De Kikuyu die op het platteland wonen houden zich in hoofdzaak bezig met cultivatie (Mutie, 2003).

15 De Kamba vormen een boerengemeenschap die leeft in Kenia. Er wordt geschat dat ongeveer 3 miljoen mensen zichzelf zien als Kamba en wiens moedertaal het Kikamba is (Mutie, 2003).

De sociale voorzieningen van de Kamba en Kikuyu zijn beter dan deze van de Masai. Dergelijke ongelijkheden verhogen de etnische spanningen. Dit heeft tot gevolg dat de boeren zichzelf als superieur beschouwen wat wederzijdse wrevel in de hand werkt. De Kamba verwijzen vaak naar de slechte positie waarin de Masai zich bevinden om de eigen precaire situatie te verbloemen. Het verwijzen naar 'de ander' die zich in een nog slechtere positie bevindt, stimuleert de eigenwaarde van de eigen groep (Mutie, 2003). Hieronder wordt ingegaan op het multi-etnische karakter van het Kajiado district.

- Etniciteit

In het Kilosa district worden de herders door heel wat boeren gezien als indringers. In het Kajiado district is het omgekeerd en worden de Masai¹⁶ gezien als de inheemse bevolking; Kikuyu en Kamba zijn later naar het gebied getrokken (Campbell, 1993).

Tijdens de koloniale periode werd land een schaars goed in Kenia. Heel wat boeren uit andere regio's gingen daardoor opzoek naar nieuwe gebieden. In hun zoektocht trokken vele Kamba en Kikuyu naar het Kajiado district waar ze zich vestigden in de vruchtbaarste gebieden. Sindsdien bleef het aantal immigranten stijgen (Campbell, 1993). De inbeslagname van gebieden die eerder toekwamen aan de Masai leidde tot conflicten met de herders (Kenya in Campbell, 1993).

Ondanks conflicten over grondgebied werd er in het district vaak samengewerkt tussen pastoralisten en boeren. De koloniale administratie werkte deze interactie tegen en trachtte de herders van de boeren te scheiden. Dit deed men onder andere via de oprichting van een Masaireservaat. Dit reservaat moest een gebied creëren dat louter aan de Masai toekwam (Klopp, 2001). Het principe van etnisch homogene districten werd door de koloniale overheid over heel het land toegepast. De postkoloniale overheid onderhield niet alleen de idee van etnisch gescheiden districten, het verankerde dit systeem door het bijkomend creëren van etnisch homogene districten (Mutie, 2003) met als resultaat een groeiende kloof tussen de gemeenschappen (Klopp, 2001).

Miguel (2004) stelt dat men in Tanzania meer pogingen heeft ondernomen dan in Kenia om een gemeenschappelijke nationale identiteit te creëren die de etnische verschillen overstijgt. Etniciteit is de belangrijkste breuklijn geworden van het Keniaanse politieke leven. De voormalige presidenten Kenyatta en Moi worden gezien als politieke opportunisten een politiek van etnische opdeling gebruikten om aan de macht te blijven. Hieronder wordt duidelijk dat de politiek ook op lokaal niveau sterk wordt bepaald door etnische breuklijnen.

Daarnaast verschilt het Keniaanse taalbeleid met dat van Tanzania. Hoewel Swahili een belangrijke plaats inneemt in de Keniaanse maatschappij ondervindt de taal, ook in officiële settings waaronder politieke fora

¹⁶ Het overgrote deel van de Masai in het Kajiado district zijn Kaputiei Masai. Zoals vele andere Masaigemeenschappen houden de Kaputiei zich in hoofdzaak bezig met veeteelt (Mutie, 2003).

en scholen, concurrentie van het Engels en een aantal 'inheemse' talen waaronder het Kikuyu, Luhya en Luo (Miguel, 2004). Veel kerken beroepen zich tijdens hun diensten slechts op één taal, met name de taal van de meerderheid van de kerkgangers. Ook de radioprogramma's in de plaatselijke talen zijn zeer populair (Dietz en Rutten, 2008). Verder wordt in het onderwijs weinig moeite gedaan om echt een nationaal gevoel te creëren (Court en Ghai in Miguel, 2004). In de scholen lag eerder de nadruk op provinciale geografie en geschiedenis wat leidde tot een verscherping van de regionale en etnische verschillen. In tegenstelling tot Tanzania behielden de tribale leiders in Kenia hun functie. Ook dit versterkt de affiliatie met een etnische identiteit. Tenslotte heeft men in het postkoloniale Kenia minder moeite gedaan om regionale onevenwichten weg te werken. Kenyatta bevoordeelde sterk de gebieden waar Kikuyu leven, deze vormden immers de kern van zijn politieke steun. Toen Moi aantrad werd het favoritisme ten aanzien van loyale gebieden voortgezet (Miguel, 2004). Ook na de verkiezing van Kibaki als president in 2002 werden de verwante gemeenschappen (Kikuyu, Embu en Meru) voorgetrokken (Dietz en Rutten, 2008).

Recente verkiezingscampagnes zetten het etnisch nationalisme in de verf (Campbell, 1993). De lokale spanningen tussen de gemeenschappen worden voor electorale doeleinden gebruikt (Munei en Galaty, 1999). Dit is mogelijk aangezien de parlementsleden en de lokale volksvertegenwoordigers, naar Brits voorbeeld, gekozen worden op basis van kiesdistricten. Omdat er in deze districten vaak één etnie in de meerderheid is, wordt het uitspelen van de etnische kaart een voor de hand liggend instrument (Dietz en Rutten, 2008). Dat geweld hierbij niet wordt geschuwd blijkt uit schattingen van Human Rights Watch (2002) die duiden op 2000 doden en 400 000 ontheemden omwille van politiek gemotiveerd geweld. Dit geweld was gericht tegen etnische groepen waarvan de perceptie bestond dat ze de oppositie steunden. Hooggeplaatste partijleden worden op een directe manier gelieerd aan vroegere voorvallen van geweld. De overheid heeft bovendien nooit adequate stappen gezet om de daders te vervolgen.

De introductie van een meerpartijensysteem heeft de etnische breuklijnen enkel versterkt omdat verschillende partijen eenvoudigweg verschillende etnische groepen vertegenwoordigen. Wanneer men kijkt naar de verkiezingsuitslagen wordt deze vrees bevestigd; elke partij bekommt zijn steun voornamelijk uit één etnische groep (Lang, 1995).

De strijd tussen Kibaki (de huidige president) en Odinga (de huidige premier) wordt dan ook vaak voorgesteld als een louter etnische strijd. Dietz en Rutten (2008) nuanceren dit beeld. Zo wijzen ze erop dat Odinga er net in geslaagd is om leidende politici uit verschillende etnische groepen bij elkaar te brengen. Volgens de verkiezingsuitslag verkreeg de premier steun van heel wat verschillende etnische groepen. Kibaki kreeg de steun van de meerderheid van de Kikuyu, Meru en Embu. Daarnaast verwierf hij ook versnipperde steun uit allerlei andere gebieden.

Specifiek voor het Kajiado district benadrukt Campbell (1993) de aanwezigheid van Masainationalisme. In bepaalde gebieden resulteert dit in gedwongen verhuizingen van boeren en pogingen van Masai om

grondrechten te bekomen en te behouden binnen de eigen gemeenschap. Ook in de opdeling van de groepsbranches speelt etniciteit een belangrijke rol (Campbell et al., 2000).

Mutie (2003) toont met een concreet voorbeeld aan hoe nationale politici door middel van een verdeel en heers politiek hun macht trachten te behouden¹⁷.

De Kamba werden algemeen gezien als bondgenoten van de door Kikuyu gedomineerde Democratische Partij (DP). De Masai waren bondgenoten van de heersende partij, de KANU. Het voordeel dat de Masai ondervonden van de steun die ze aan de KANU-partij verleenden wordt duidelijk in een conflict over een gebied dat grenst aan het Tsavo nationale park. Dit gebied was vroeger een graaszone maar het werd een beschermd gebied als gevolg van de grote populatie aan wilde dieren. Er ontstond een strijd voor het gebied tussen de Kamba en de Masai en met de staat die partijdig bleek (Mutie, 2003).

De boeren trachtten via de oprichting van boerderijen hun exclusieve toe-eigening van het gebied te legitimeren. Hoewel de pastoralisten het gebied al sinds generaties gebruikten om hun dieren te laten grazen leek het alsof de Masai het territorium van de Kamba binnendrongen. Als gevolg van de stijgende competitie om de toegang tot land begonnen ook Masai zich te vestigen in het gebied. De Kamba populatie groeide sneller dan de Masai populatie. Door toenemende bevolkingsdruk beperkte de centrale overheid het aantal nieuwe vestigingen. De situatie radicaliseerde en in 2000 werd iedereen met geweld uit het gebied verdreven. De Masai waren echter op voorhand verwittigd en konden reeds voor het geweld het gebied verlaten (Mutie, 2003).

- Wapens

Ook Kenia kampt met een sterke instroom van lichte wapens. Dit is het gevolg van de ineenstorting van verschillende regimes en oorlogen in Sudan, Somalië, Ethiopië en Uganda. Kenia vormt de belangrijkste afzetmarkt voor lichte wapens in de regio (Mkutu, 2008b). In vergelijking met enkele buurlanden is het aantal wapens dat circuleert relatief beperkt. De wapens worden in kleine hoeveelheden het land binnengesmokkeld en verkocht op geheime markten. Ondanks de beperkte aantallen, hebben de lichte wapens een sterke impact op de maatschappij (Human Rights Watch, 2002).

In Kenia treft men minder maatregelen rond de verspreiding van lichte wapens dan in Tanzania. Volgens Eavis (2002) onderschat de Keniaanse overheid het probleem en reageert ze bovendien vaak inadequaat wanneer regio's door geweld met lichte wapens worden getroffen. De auteur meldt een incident tussen Masaiherders en gewapende groepen. Om de veiligheid van de gemeenschap te verhogen zorgde de overheid voor de bewapening van privébewakers. Deze beslissing loste het probleem niet op maar leidde integendeel tot een toename van lichte wapens in de handen van ongetrainde mannen. Bovendien waren er vermoedens dat de privébewakers zelf betrokken waren bij de aanvallen tegen de Masai. De wetgeving omtrent het

¹⁷ Het voorbeeld dateert van voor 2002.

gebruik van lichte wapens in Kenia is zo goed als onbestaande. Ook de controle van de privé veiligheidsbedrijven is niet gereguleerd waardoor supervisie moeilijk wordt. Verder kampt Kenia met een gebrek aan mogelijkheden om de grote instroom van wapens vanuit de buurlanden in te perken. Er zijn simpelweg te weinig politie- en douaneambtenaren. Tenslotte moet men de wapens die toekomen aan officiële instanties beter beveiligen en controleren want deze worden vaak geplunderd of door de politie aan criminelen uitgeleend (Eavis, 2002).

- Instituties

Uit cijfers van Campbell et al. (2000) blijkt dat men in 19 procent van de conflicten tussen herders en boeren in het Kajiado district is overgegaan tot het gebruik van geweld. Dit wil zeggen dat instituties in 19 procent van de gevallen niet voldeden om een escalatie te vermijden. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat in Kenia zeer veel verschillende diensten en instituties (op zowel het lokale, regionale als nationale niveau) zich bezig houden met het beleid rond de toegang tot natuurlijke grondstoffen. Hierdoor weet de lokale bevolking niet tot welke instantie ze zich moeten richten om hun problemen te adresseren. Een goede coördinatie ontbreekt en conflicterende doelstellingen tussen verschillende diensten maken een geïntegreerd beleid zo goed als onmogelijk (Southgate en Hulme, 1996). Daarnaast worden de instituties gedomineerd door politici die electorale steun trachten te bekomen door een voorkeursbehandeling te geven aan de etnische groep waar ze zelf toe behoren (Lang, 1995). Hier zorgen de instituties dus niet voor een matigend effect maar gooien ze olie op het vuur. Tenslotte moet vermeld worden dat de centrale autoriteiten, ondanks pogingen tot decentralisatie, het beheer van natuurlijke grondstoffen blijven domineren (Southgate en Hulme, 1996).

6. Besluit

Conflicten tussen herders en boeren worden al enorm lang waargenomen (Hussein, 1998). Zelfs de op het eerste zicht stabiele naties Tanzania en Kenia worden geconfronteerd met conflicten tussen herders en boeren voor de toegang tot grondstoffen (Homewood et al., 2004).

Homewood et al. (2004) stellen dat Tanzania en Kenia over gelijkaardige ecologische, etnische en socio-economische omstandigheden beschikken. Op het politieke vlak zijn er echter sterke verschillen. Dit komt overeen met de bevindingen uit het Kilosa en het Kajiado district.

In beide districten worden herders en boeren geconfronteerd met milieuschaarste, wat zorgt voor een verhoogde competitie en een stijging van de spanningen. Zo verwijzen zowel herders als boeren in de beide gebieden naar schaarste als oorzaak voor conflicten (Benjaminsen et al., 2009; Campbell et al., 2000). Door klimaatveranderingen, toenemende klimaatvariabiliteit en een sterke bevolkingsgroei zullen natuurlijke

grondstoffen in deze gebieden in de toekomst nog schaarser zullen worden. Ook in de toekomst zal schaarste dus een belangrijke verklarende variabele zijn voor conflicten tussen herders en boeren.

Naast gelijkaardige ecologische omstandigheden zijn er ook sterke overeenkomsten inzake het beleid dat in Tanzania en Kenia werd gevoerd ten aanzien van herders. De rechten van herders voor het gebruik van gemeenschappelijke gronden werden in beide landen herhaaldelijk ondermijnd, gemanipuleerd of geherinterpreteerd in het voordeel van andere individuen en groepen (Homewood et al., 2004). In zowel het Kilosa district als het Kajiado district wordt dit weerspiegeld door de oprichting van nationale parken en de inbeslagname van graaslanden door boeren en grote bedrijven. Dit gaat ten koste van de pastorale levenswijze. Daarnaast bekleeden herdergemeenschappen in beide districten op vlak van onderwijs, infrastructuur, gezondheidszorg... een sociaal minderwaardige positie. Verder bekleedden de herders vroeger een centrale positie in de politiek. De pastoralisten verloren rijkdom en macht ten koste van in het verleden minder geprivilegieerde boeren. Dit proces van marginalisering resulteert in een toename van de conflicten tussen herders en boeren (Benjaminsen en Ba, 2009). De economisch gemarginaliseerden en politiek minderwaardige groepen leven vaak in minder ontwikkelde en meer gedegradeerde gebieden. Door uitsluiting (van onder andere een goede dienstverlening) wordt het aanpassingsvermogen ten aanzien van klimatologische veranderingen eveneens sterk beperkt. Enerzijds zijn gemarginaliseerde gemeenschappen niet in staat om campagne te voeren tegen de overheid om de toenemende kwetsbaarheid voor klimaatverandering aan te pakken. Anderzijds zal de overheid minder geneigd zijn om schaarse publieke goederen uit te besteden aan groepen die geen of een te beperkte stem hebben (Raleigh, 2010). Kwetsbaarheid van herders is minder het gevolg van klimaatveranderingen dan van de onmogelijkheid van de herders om zich aan te passen aan veranderingen (Nori et al., 2008). Dit resulteert in heel wat ontevredenheid en ongehoorzaamheid ten opzichte van de staat (Markakis, 2004). Hoewel de gemarginaliseerde groepen te zwak zijn om het overleven van de centrale overheid te bedreigen, kunnen ze wel geweld gebruiken tegen andere groepen of kunnen ze zelf slachtoffer worden van agressie van andere gemarginaliseerde groepen (Raleigh, 2010).

Op vlak van etniciteit hebben Tanzania en Kenia na hun onafhankelijkheid een sterk verschillend beleid gevoerd. Dit komt in diverse domeinen tot uiting. Enkele van de opvallendste zijn het taalbeleid en het onderwijsprogramma. Na de onafhankelijkheid werd in Tanzania de gemeenschappelijke identiteit veel meer in de verf gezet (Miguel, 2004). In Kenia wordt de etnische diversiteit sterker gebruikt door politici dan in Tanzania, zelfs in die mate dat men de etnische breuklijn als belangrijkste politieke breuklijn beschouwt (Dietz en Rutten, 2008). Etniciteit blijkt dan ook een zeer handig en effectief instrument om politieke solidariteit te genereren en mensen te mobiliseren (Markakis, 1994), wat de samenwerking tussen de verschillende gemeenschappen bemoeilijkt. Daarom is het waarschijnlijk dat de etnische dimensie met conflicten tussen herders en boeren een grotere rol speelt in Kenia dan in Tanzania. Toch blijkt dat men er ook in Tanzania niet volledig in geslaagd is om de etnische breuklijnen te overstijgen. In Tanzania zijn de

verschillen op het eerste zicht minder waarneembaar maar onderhuids zijn ze zeker aanwezig (Homewood et al., 2004).

Dat conflicten rond de toegang tot grondstoffen vaak gestructureerd zijn rond etniciteit komt door het feit dat sociale netwerken binnen etnische groepen beter zijn ontwikkeld en interacties met leden van dezelfde groep frequenter plaatsvinden. Dit zorgt ervoor dat individuen een vlottere toegang tot informatie hebben over de eigen groep. Om deze reden wordt intra-etnische samenwerking als gemakkelijker aanzien dan interetnische samenwerking en ontstaan conflicten over de toegang tot grondstoffen sneller tussen groepen dan binnen groepen. Toch moet het belang van etniciteit ook genuanceerd worden aangezien interetnisch geweld eerder de uitzondering is dan de regel. Dit is het gevolg van de hoge kost van langdurig geweld en de vele voordelen van vreedevolle interetnische samenwerking (Fearon en Laitin, 1996).

Lichte wapens zijn zowel in Tanzania als Kenia overvloedig aanwezig. Deze factor is op zichzelf geen oorzaak voor conflicten tussen herders en boeren. Wel zorgt de aanwezigheid van lichte wapens voor een versterking van het conflict. Daarnaast worden de conflicten langduriger, is de menselijke kost veel hoger en wordt verzoening moeilijker (Eavis, 2002; Maze en Rhee, 2007). Dit resulteert in een verhoogd gevoel van onveiligheid (Mkutu, 2008b). In Tanzania en Kenia is er een gebrek aan controle over de verspreiding en het gebruik van wapens. Dit is onder andere het gevolg van een slechte wetgeving en ineffectieve databestanden. Zowel de registratie van privé als staatsvoorraden is abominabel. Tanzania is het eerste land in de regio met een gecentraliseerd register van vuurwapens (Eavis, 2002) maar dit brengt enkel wapens in kaart die in het bezit zijn van burgers en het is enkel in Dar es Salaam te raadplegen (Maze en Rhee, 2007). Hoewel de situatie ook in Tanzania precair is, gaat de Tanzaniaanse overheid beter om met het probleem in vergelijking met de buurlanden. Men probeert het probleem op verschillende terreinen aan te pakken. Zo plant men in de toekomst onder andere een betere wetgeving, een betere politietraining, wapencollecties en een nationale educatie campagne (Eavis, 2002). Naast het feit dat Kenia kampt met een sterkere instroom van lichte wapens in vergelijking met Tanzania (Mkutu, 2008b) wordt het probleem bovendien minder adequaat aangepakt (Eavis, 2002).

Aangezien conflicten tussen herders en boeren altijd zullen voorkomen (Zartman, 1997) zijn instituties enorm belangrijk. Twee aspecten in het bijzonder zijn cruciaal om de escalatie van conflicten te vermijden. De instituties moeten zorgen voor een duidelijke afbakening van de eigendomsrechten ten aanzien van natuurlijke grondstoffen. Daarnaast moeten ze, in geval van twisten, bemiddelen tussen de verschillende partijen (Leach et al., 1999).

Met gewoonterecht zijn rechten over de toegang tot land vaak inclusief (veel mensen worden opgenomen als rechtmatige eigenaar). Daarnaast zijn de toegangsrechten vaak onderhandelbaar en komen ze tot stand via sociale processen. In deze zin zijn ze dynamisch waardoor opportunistisch landgebruik van herders mogelijk wordt (Munei en Galaty, 1998). Leach et al. (1999) prefereren om de reden van flexibiliteit gewoonterecht boven private eigendomsrechten. Een aantal auteurs vinden echter dat gewoonterecht, in al zijn flexibiliteit,

een gebrek aan zekerheid met zich meebrengt (Maganga et al., 2007; Munei en Galaty, 1998). Dit wordt bevestigd met de bevindingen uit het Kilosa district. In dit district zijn de gebieden die toekomen aan de herders zeer slecht afgebakend waardoor inbeslagname van grond voor cultivatie veel gemakkelijker kan gebeuren (Maganga et al., 2007). In het district worden beslissingen over de afbakening van grenzen bovendien vaak door de nationale overheid genomen. Ondanks pogingen tot decentralisatie van het landbeheer in het Kajiado district worden ook daar beslissingen voornamelijk op het centrale niveau genomen (Southgate en Hulme, 1996). Dit staat echter een goede kennis van de lokale context in de weg (Bogale en Korf, 2007). Daarnaast is de kans kleiner dat de autoriteit van de institutie die voor bemiddeling moet instaan, wordt erkend (Hussein, 1998).

In de inleiding werd verwezen naar verscheidene auteurs (Baechler, 1999; Blench, 1996; Homer-Dixon, 1999; Kaplan, 1994; Renner, 1997a) die milieuschaarste zien als belangrijke oorzaak voor conflicten tussen herders en boeren. Milieuschaarste heeft inderdaad een negatieve invloed op de relaties tussen herders en boeren. Er werden echter ook een aantal andere factoren geïdentificeerd die evengoed een impact hebben op conflicten tussen herders en boeren. Dit ligt in lijn met de kritiek van politiek ecologen (o.a. Bassett, 1988; Gleditsch, 1998; Le Billon, 2002; Turner, 2004) die vinden dat het verband tussen milieuschaarste en conflict te weinig rekening houdt met andere factoren.

Voor elk conflict kunnen meestal verschillende oorzaken geïdentificeerd worden (Hussein, 1998). Per conflict is het noodzakelijk te kijken wat de specifieke elementen zijn die een impact hebben op het conflict. Dit hangt onder andere af van de politieke en economische context van een land of regio. Ook de graad van afhankelijkheid van een specifieke grondstof bepaalt in hoeverre men deze grondstof zal verdedigen tegenover anderen (Turner, 2004).

Het is zeer moeilijk zo niet onmogelijk om het precieze aandeel van een specifieke factor zoals milieuschaarste te bepalen (Hussein, 1998). De verschillende factoren zijn dan ook vaak onderling met elkaar verbonden, wat het moeilijk maakt om in te schatten welke factor het belangrijkste is (Hussein, 1998; Lang, 1995). Dit kan onder andere aangetoond worden door het verband tussen milieuschaarste, marginalisatie en conflict. Homer-Dixon (1999) poneert dat milieuschaarste kan zorgen voor een daling van de lokale voedselproductie en een versterkend effect kan hebben op de armoede van gemarginaliseerde groepen. Bovendien wakkert schaarste migratie aan waardoor de druk op hernieuwbare grondstoffen in de gebieden waarnaar men emigreert toeneemt. Hier heeft milieuschaarste duidelijk een negatief effect. Maar ook door het privatiseringsbeleid, dat door de Keniaanse overheid werd gestimuleerd, verloren heel wat armen de toegang tot land in vruchtbare gebieden (Munei en Galaty, 1998). Ook hierdoor werden landlozen verplicht te migreren naar drogere gebieden. Door gebrekkige educatie cultiveren de gemarginaliseerden bovendien vaak op een manier die slecht aangepast is aan de omstandigheden in de droge gebieden waardoor bodemerosie wordt veroorzaakt (Rutten, 1992). Dit ligt in de lijn van de derde oorzaak van schaarste die door Homer-

Dixon (1999) naar voor wordt gebracht, met name dat een beperkte groep rijken de toegang tot grondstoffen kan controleren wat leidt tot grotere schaarste voor de rest van de bevolking. Toch is het in dit geval duidelijk dat ook socio-politieke factoren een belangrijke rol spelen. Tenslotte kan er ook een etnische dimensie bij het voorbeeld betrokken worden. Het is namelijk zo dat politici uit strategische overwegingen vaak de eigen etnische groep bevoordelen met de allocatie van schaarse grondstoffen (Miguel, 2004).

De wetenschap welke factor nu juist de meest determinerende is, lijkt minder relevant dan de wetenschap dat verschillende factoren een aandeel hebben in conflicten rond de toegang tot schaarse grondstoffen. Wanneer men aan conflictmanagement doet, moet men dus verschillende factoren in rekening brengen. De bedoeling moet zijn om geweld te vermijden aangezien dit zo goed als zeker een positieve ontwikkeling in de weg staat (Bradbury et al., 1995). Wanneer men, voor conflicten tussen herders en boeren, te zeer louter de nadruk legt op milieuschaarste impliceert dit dat conflicten vermeden kunnen worden door technische ingrepen. In geval van waterschaarste doet dit vermoeden dat een beter watermanagement voldoende zou zijn om conflicten over de toegang tot schaars water te beheren. Andere elementen die cruciaal zijn worden hierdoor aan de kant geschoven (Suliman, 1999).

Bibliografie

- Baechler, G. (1998). Why environmental transformation causes violence: a synthesis. *Environmental Change and Security Project Report*, 4, 24–44.
- Baechler, G. (1999). Environmental Degradation and Violent Conflict: Hypotheses, Research Agendas and Theory-building. In M. Suliman (Ed.). *Ecology, Politics and Violent Conflict* (76-112). Londen: Zed Books Ltd.
- Baha, B., Attito, T., Axwesso, S. Luhwago, R. en Baraka, C. (2008). *The Price of a Malfunctioning Land Management System in Tanzania: A Fact Finding Report on the Dispute between Pastoralists and Peasants in Kilosa District*. Dar es Salaam: The Land Rights Research and Resources Institute.
- Bailey, H.P. (1979). Semi-Arid Climates: Their Definition and Distribution. In A.E. Hall, G.H. Cannell en H.W. Lawton (Eds.). *Agriculture in Semi-Arid Environments* (297-332). Berlijn: Springer.
- Barkan, J. D. (1994). Divergence and Convergence in Kenya and Tanzania: Pressures for Reform. In J. D. Barkan (Ed.). *Beyond Capitalism vs. Socialism in Kenya and Tanzania* (1-46). Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Bassett, T. J. (1988). The Political Ecology of Peasant-Herder Conflicts in the Northern Ivory Coast. *Annals of the Association of American Geographers*, 78 (3), 453-472.
- Behnke, R.H. en Scoones, I. (1993). Rethinking Range Ecology: Implications for Rangeland Management in Africa. In R.H. Behnke; I. Scoones en C. Kerven (Eds.). *Range Ecology at Disequilibrium: New Models of Natural Variability and Pastoral Adaptation in African Savannas* (1-30). Londen: Overseas Development Institute.

- Beidelman, T. O. (1983). *Kaguru: A Matrilineal People of East Africa*. Prospect Heights IL: Waveland Press.
- Benjaminsen T.A. en Ba B. (2009). Farmer–herder conflicts, pastoral marginalization and corruption: a case study from the inland Niger delta of Mali. *The Geographical Journal*, 175 (1), 71-81.
- Benjaminsen T. A., Maganga, F.P. en Abdallah, J. (2009). The Kilosa Killings: Political Ecology of a Farmer–Herder Conflict in Tanzania. *Development and Change*, 40 (3), 423–445.
- Berger, R. (2003). Conflict over Natural Resources among Pastoralists in Northern Kenya : A Look at Recent Initiatives in Conflict Resolution. *Journal of International Development*, 15: 245-257.
- Bernus, E. (1974). L'évolution Récente des Relations entre éleveurs et Agriculteurs en Afrique Tropicale : L'exemple du Sahel Nigérien. *Sciences humaines*, 11 (2), 137-143.
- Blench, R. (1996). Aspects of Resource Conflict in Semi-Arid Africa. *Natural Resource Perspectives Series*, 15. Londen: Overseas Development Administration.
- Birch, I. en Grahn, R. (2007). *Pastoralism: Managing Multiple Stressors and the Threat of Climate Variability and Change*. UNDP Human Development Report Office Occasional Paper, New York: UNDP.
- Buhaug, H., Gleditsch, N. P. En Theisen, M. (2008). *Implications of Climate Change for Armed Conflict*. Paper presented at the World Bank Workshop on the Social Dimensions of Climate Change. Washington: The World Bank.
- Bogale, A. en Korf, B. (2007). To Share or Not To Share? (Non-)Violence, Scarcity and Resource Access in Somali Region, Ethiopia. *Journal of Development Studies*. 43 (4), 743-765.
- Bovin, M. (1985). Nomades « sauvages » et paysans « civilisés » : WoDaaBe et Kanuri au Borno. *Journal des africanistes*. 55 , 53-74.
- Bradbury, M, Fisher S. en Lane, M. (1995). *Working with Pastoralist NGOs and Land Conflict in Tanzania: A report on a Workshop in Terrat, Tanzania*. Londen: IIED.
- Breusers, M., Nederlof, S. en Van Rheenen, T. (1998). Conflict or symbiosis? Disentangling farmer-herdsman relations: the Mossi and Fulbe of the Central Plateau, Burkina Faso. *The Journal of Modern African Studies*, 36 (3), 357-380.
- Van den Brink, R., Bromley D.W. en Chavas J. (1995). The Economics of Cain and Abel: Agro-pastoral Property Rights in the Sahel. *Journal of Development Studies*, 31 (3), 373-399.
- Bromley, D.W. (1992). *Making the Commons Work: Theory, Practice, and Policy*. San Francisco: ICS.
- Bromley, D.W. en Cernea, M. M. (1989). *The management of Common Property Natural Resources*. Washington: World Bank.
- Campbell, D. J. (1993). Land as Ours, Land as Mine: Economic, Political and Ecological Marginalization in Kajiado District. In T. Spear en R. Waller (Eds.). *Being Maasai: Ethnicity and Identity in East Africa* (258-272). London: James Currey.
- Campbell, D. J., Gichohi, H., Mwangi, A. en Chege, L. (2000). Land use conflict in Kajiado District,

- Kenya. *Land Use Policy*, 17, 337-348.
- Carr-Hill, R. en Peart, E. (2005). *The Education of Nomadic People in East Africa: Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya, Tanzania and Uganda: A review of the relevant literature*. (Rapport), Parijs: ADB/UNESCO-IIEP.
- Chatterji, M. (2002). Introduction. In M. Chatterji, S. Arlosoroff, G. Guha (Eds.). *Conflict Management of Water Resources* (3-46). Aldershot: Ashgate Publishing Company.
- Coast, E. (2002). Maasai Socioeconomic Conditions: A Cross-Border Comparison. *Human Ecology*, 30 (1), 79-105.
- Cousins, B. (1996). Conflict Management for Multiple Resource Users in Pastoralist and Agro-Pastoralist Contexts. *IDS Bulletin*, 27 (3), 41-54.
- Cross, P., de Caris, R., Hennop, E. en Urquhart, A. (2003). *The Law of the Gun: An audit of firearms control legislation in the SADC region*. Gelezen op 22/6/2010, van http://www.smallarmssurvey.org/files/portal/spotlight/country/afr_pdf/africa-tanzania-2003.pdf.
- Dietz, A.J. en Rutten, M.M.E.M. (2008a). Kenia en de 'stammenstrijd'. *Geografie*, 17 (2), 6-10.
- Downing, T.E. (1992). *Climate Change and Vulnerable Places: Global Food Security and Country Studies in Zimbabwe, Kenya, Senegal and Chile*. (Research Report No. 1). Oxford: Environmental Change Unit.
- Dungumaro, E. W. (2006). Improving water resources Management in Tanzania. *African Journal of Environmental Assessment and Management*, 11, 33 - 41.
- Eavis, P. (2002). SALW in the Horn of Africa and the Great Lakes Region: Challenges and Ways Forward. *Brown Journal of World Affairs*, 9 (1), 251-260.
- Fearon, J.D. en Laitin, D.D. (1996). Explaining Interethnic Cooperation. *American Political Science Review*, 90 (4), 715-735.
- Fearon, J.D. en Laitin, D.D. (2000). Violence and the Social Construction of Ethnic Identity. *International Organization*, 54 (4), 845-877.
- Feeny, D., Berkes, F., McCay, B.J. en Acheson, J.M. (1990). The tragedy of the Commons Twenty-Two Years Later. *Human Ecology*, 18 (1), 1-18.
- Fratkin, E.M., Roth, E.A. en Nathan, M.A. (1999). When nomads settle: the effects of commodization, nutritional change, and formal education on Ariaal and Rendille pastoralists. *Cultural Anthropology*, 40, 729-735.
- Fukui, K. en Markakis, J. (1994). *Ethnicity & conflict in the Horn of Africa*. Oxford: James Currey Ltd.
- Gleditsch, N. P. (1998). Armed Conflict and the Environment: A Critique of the Literature. *Journal of Peace Research*, 35 (3), 381-400.
- Hagmann, T. (2005). Confronting the Concept of Environmentally Induced Conflict. *Peace, Conflict and Development*, 6 (6), 1-22.
- Hagmann, T. (2009). Fighting in the Desert? Conflict and Resource Management in East African

- Drylands. In D. Péclard (Ed.). *Environmental Peacebuilding: Managing Natural Resource Conflicts in a Changing World* (22-31). Bern: Swisspeace.
- Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*, 162, 1243–1248.
- Hauge, W. en Ellingsen, T. (1998). Beyond Environmental Scarcity: Causal Pathways to Conflict. *Journal of Peace Research*, 35 (3), 299-317.
- Herrero, S. T. (2003). *Conflict for Resources in Arid Environments: The Clash between Farmers and Herders*. (Doctoraat). Alcalá: Universidad de Alcalá.
- Hodgson, D. L. (2001). *Once Intrepid Warriors: Gender, Ethnicity and the Cultural Politics of Maasai Development*. Bloomington: Indiana University Press.
- Homer-Dixon, T.F. (1994). Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases. *International Security*, 19 (1), 5-40.
- Homer-Dixon, T.F. (1999). *Environment, Scarcity, and Violence*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Homewood, K., Coast, E. en Thompson, M. (2004). In-Migrants and Exclusion in East African Rangelands: Access, Tenure and Conflict. *Journal of the International African Institute*, 74 (4), 567-610.
- Houdret, A. (2008). *Scarce Water, Plenty of Conflicts? Local Water Conflicts and the Role of Development Cooperation*. (INEF Policy Brief No. 3). Duisburg: Institute for Development and Peace.
- Horowitz, D.L. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Human Rights Watch. (2002). *Playing with Fire: Weapons Proliferation, Political Violence, and Human Rights in Kenya*. (Rapport). New York: Human Rights Watch. Binnengehaald op 14/6/2010, van <http://www.hrw.org/reports/2002/kenya/>.
- Hussein, K. (1998). *Conflict between Farmers and Herders in the semi-arid Sahel and East Africa: a review*. Londen: IIED.
- Hussein, K., Sumberg, J. en Seddon M. (1999). Increasing Conflict between Herders and Farmers in Africa : Claims and Evidence. *Development Policy Review*, 17, 397-418.
- Ihucha, A. (7/7/2009). Local govt authorities accused of exploiting Moro pastoralists. *The Guardian*. 1p.
- IRIN. (2000). *Tanzania: Cattle clash sparks bitter feud*. Geraadpleegd op 2/6/2010, van <http://www.irinnews.org/Report.aspx?reportid=834>.
- Jefferson, C. en Urquhart, A. (2002). *The Impact of Small Arms in Tanzania: Results of a Country Survey*. (Monograph No. 70). Durban: ISS.
- Kaplan, R. D. (1994). The Coming Anarchy. *The Atlantic Monthly*, 273 (2): 44–76.
- Kikula, I.S. (1996). *Policy Implications on Environment: The case of Villagization in Tanzania*. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press.
- Kipuri, N. en Sorensen, C. (2008). *Poverty, pastoralism and policy in Ngorongoro*. Binnengehaald op

- 5/5/2010, van http://www.ere-to-npp.org/download_documents/Kipuri_Sorensen_2008_poverty_pastoralism_policy.pdf.
- Klopp, J. M. (2001). Ethnic Clashes" and Winning Elections: The Case of Kenya's Electoral Despotism. *Canadian Journal of African Studies*, 35 (3), 473-517.
- Krugman, H. (1996). Water Management, Use, and Conflict in Small-scale Irrigation: The Case of Rombo in the Kenyan Maasailand. In E. Rached, E. Rathgeber en D.B. Brooks (Eds.). *Water Management in Africa and the Middle East: Challenges and Opportunities* (253-273). Ottawa: International Development and Research Center.
- Lamphear, J. (1994). The evolution of Ateker 'New Model' Armies: Jie and Turkana. In. K. Fukui en J. Markakis. (Eds.). *Ethnicity and Conflict in the Horn of Africa* (63-94). Londen: James Currey ltd.
- Lang, C. I. (1995). Environmental Degradation in Kenya as a Cause of Political Conflict, Social Stress, and Ethnic Tensions. *CSS Environment and Conflicts Project*, 12 (1), 42p.
- Le Billon, P. (2001). The political ecology of war: natural resources and armed conflicts. *Political Geography*, 20: 561-584.
- Leach, M., Mearns, R. en Scoones, I. (1999). Environmental Entitlements: Dynamics and Institutions in Community-Based Natural Resource Management. *World Development*, 27 (2), 225-247.
- Madulu, N.F. (2005). Impacts of Population Pressure and Poverty Alleviation Strategies on Common Property Resource Availability in Rural Tanzania. *African Journal of Environmental Assessment and Management*, 10: 26-49.
- Maganga, F., Odgaard, R. en Sjaastad, E. (2007). Contested Identities and Resource Conflicts in Morogoro Region, Tanzania: Who is indigenous? In. B. Derman en R. Odgaard (Eds.). *Conflicts over Land and Water in Africa* (202-214). Oxford: James Currey ltd.
- Mandara, C. G. (2007). *Participatory GIS in Mapping Local Context of Conflicts over Pastoral Resources: A case study of Duru Haitemba –Babati, Tanzania*. (Thesis), Enschede: International Institute for Geo-information science and Earth Observation.
- Markakis, J. (1994). Ethnic Conflict and the State in the Horn of Africa. In. K. Fukui en J. Markakis. (Eds.). *Ethnicity and Conflict in the Horn of Africa* (63-94). Londen: James Currey ltd.
- Markakis, J. (2004). *Pastoralism on the Margin*. Nairobi: Minority Rights Group International.
- Marty, A. (1993). La gestion de terroirs et les éleveurs : un outil d'exclusion ou de négociation? *Revue du Tiers Monde*, 34 (134), 327-344.
- Maze, K. en Rhee, H. (2007). *International Assistance for Implementing the UN Programme of Action on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects: Case Study of East Africa*. (Rapport). Genève: United Nations Institute for Disarmament Research.
- Mbonile, M. J. (2005). Migration and intensification of water conflicts in the Pangani Basin, Tanzania. *Habitat International*, 29, 41 – 67.
- McCown, R.L., Haaland, G. en de Haan, C. (1979). The interaction between cultivation and livestock

- production in semi-arid Africa. In A.E. Hall, G.H. Cannell en H.W. Lawton (Eds). *Agriculture in Semi-Arid Environments* (297-332). Berlijn: Springer.
- Miguel, E. (2004). Tribe or Nation? Nation-Building and Public Goods in Kenya versus Tanzania. *World Politics*, 56 (3), 327–362
- Mirzeler, M. en Young, C. (2000). Pastoral politics in the northeast periphery in Uganda: AK-47 as change agent. *The Journal of Modern African Studie*, 38 (3), 407-429.
- Mkutu, K. (2006). Small Arms and Light Weapons Among Pastoral Groups in The Kenya-Uganda Border Area. *African Affairs*, 106 (422), 47-70.
- Mkutu, K. (2008a). Disarmament in Karamoja, Northern Uganda: is this a solution for localized violent inter and intra-communal conflict? *The Round Table*, 97 (394), 99–120.
- Mkutu, K. (2008b). *Guns and Governance in the Rift Valley: Pastoralist Conflict and Small Arms*. Oxford: James Currey Ltd.
- Munei, K. O. en Galaty, J. G. (1998). Maasai Land, Law, and Dispossession. *Cultural Survival Quarterly* 22 (4), 68–71.
- Mung'ong'o, C. en Mwamfupe, D. (2003). *Poverty and Changing Livelihoods of Migrant Maasai Pastoralists in Morogoro and Kilosa Districts, Tanzania*. (Research Report No. 03.5, REPOA). Dar es Salaam: Mkuki Na Nyota Publishers Ltd.
- Mutie, P. M. (2003). *In spite of Difference: Making sense of the Coexistence between the Kamba and the Maasai peoples of Kenya*. (Doctoraat). Bielefeld: Universiteit Bielefeld.
- Mwangi, E. (2005). *The Transformation of Property Rights In Kenya's Maasailand: Triggers and Motivations*. (CAPRI Working Paper No. 35). Washington: International Food Policy Research Institute.
- Ndagala, D. K. (1992). Territory, Pastoralists, and Liverstock: Resource Control among the Kisongo Maasai. *Uppsala Studies in Cultural Anthropology* 18, 192p.
- Niamir-Fuller, M. (2005). Managing Mobility in African Rangelands. In Collective Action and Property Rights for Sustainable Rangeland Management. Binnengehaald op 15/5/2010, van http://www.capri.cgiar.org/pdf/brief_dryl-03.pdf.
- Nori, M., Taylor, M. en Sensi, A. (2008). *Browsing on fences: Pastoral land rights, livelihoods and adaptation to climate change*. Nottingham: IIED.
- Ocan, C. (1994). Pastoral crisis and social change in Karamoja. In M. Mamdani en J. Oloka-Onyango (Eds.). *Uganda: studies in living conditions and popular movements and constitutionalism* (97-142). Kampala: JEP Books
- Ohlsson, L. (1999). *Water Scarcity and Conflict*. Binnengehaald op 28/3/2010, van <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=123&lng=en>.
- Ohlsson, L. (2000). Water Conflicts and Social Resource Scarcity. Paper for European Geo-physical Society, Phys. Chem. Earth (B). 25 (3), 213-220.
- Olengurumwa, O.P.K. (2010). *1990's Tanzania Land Laws Reforms and its Impact on the pastoral*

- Land Tenure*. (Paper presented at the pastoral week). Arusha: The Legal and Human Rights Centre.
- Osman-Elasha, B. en El Sanjak, A. (2009). Global Climate Changes: Impacts on Water Resources and Human Security in Africa. In M. Leroy (ed.). (27-43). *Environment and Conflict in Africa: Reflection on Darfur*. Adis Abeba: University for Peace.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Paavola, J. (2006). Climate Change, Water and Poverty in the Morogoro Region, Tanzania. In V.I. Grover (Ed.). *Water: Global Common and Global Problems* (201-218). Enfield: Science Publishers
- Paavola, J. (2008). Livelihoods, Vulnerability and Adaptation to Climate Change in Morogoro, Tanzania. *Environmental Science and Policy*, 11: 642-654.
- Peluso, N.L. en Watts, M. (2001). Violent Environments. In N.L. Peluso en M. Watts (Eds.). *Violent Environment* (3-38). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Renner, M. (1997a). *Fighting for Survival: Environmental Decline, Social Conflict and the New Age of Insecurity*. UK: Earthscan Publications Ltd.
- Raleigh, C. (2010). Political Marginalization, Climate Change, and Conflict in African Sahel States *International Studies Review*, 12, 69–86.
- Renner, M. (1997b). *Small Arms, Big Impact: The Next Challenge of Disarmament*. Worldwatch Paper No. 137, Washington, DC: Worldwatch Institute.
- Renner, M. en French, H. (z.d.). *Linkages Between Environment, Population and Development*. Geraadpleegd op 16/4/2010, van http://www.wilsoncenter.org/news/docs/French_Renner_paper_envir_pop_dev.pdf.
- Rutten, M. M. E. M. (1992). *Selling Wealth to Buy Poverty : The process of the Individualization of Landownership among the Maasai Pastoralists of Kajiado District, Kenya, 1890-1990*. Saarbrücken: Verlag Breitenbach.
- Scoones, I. en Graham, O. (1994). New Directions for Pastoral Development in Africa. *Development in Practice*, 4 (3), 188-198.
- Southgate, C. en Hulme, D. (1996). *Environmental Management in Kenya's Arid and Semi-Arid Lands: An Overview*. (Paper No. 2), Manchester: Institute for Development Policy and Management.
- de Soysa, I. (2002). Paradise Is a Bazaar? Greed, Creed, and Governance in Civil War, 1989-99. *Journal of Peace Research*, 39 (4), 395-416.
- Sugimura, K. (2006). The Changing Practices of Kibarua Employment: A Case Study of the Sagara, Tanzania. *African Studies Quarterly*, 9 (1-2), 67-78.
- Suliman, M. (1999). The Rationality and Irrationality of violence in Sub-Saharan Africa. In M. Suliman (ed.). *Ecology, Politics and Violent Conflict* (25-44). London: Zed Books Ltd.
- Thebaud, B. en Batterbury, S. (2001). Sahel pastoralists: opportunism, struggle, conflict and negotiation. A case study from eastern Niger. *Global Environmental Change*, 11, 69-78.

- Tir, J. en Diehl, P.F. (1998). Demographic Pressure and Interstate Conflict: Linking Population Growth and Density to Militarized Disputes and Wars, 1930-89. *Journal of Peace Research*, 35 (3), 319-339.
- Turner, M.D. (1993). Overstocking the Range: A Critical Analysis of the Environmental Science of Sahelian Pastoralism. *Economic Geography*, 69 (4), 402-421.
- Turner, M.D. (2004). Political ecology and the moral dimensions of “resource conflicts”: the case of farmer–herder conflicts in the Sahel. *Political Geography*. 23, 863–889
- Turton, D. (1997). Introduction: war and ethnicity. In D. Turton (Ed.). *War and Ethnicity: global connections and local violence* (1-46). Rochester: University of Rochester Press.
- United Nations Economic Commission for Africa. (1999). Global Environment Outlook 2000. (Grafiek). UNEP, Binnengehaald op 29/5/2010, van http://maps.grida.no/go/graphic/water_availability_in_africa.
- Urdal, H. (2005). Armed Conflict Revisited People vs. Malthus: Population Pressure, Environmental Degradation, and Armed Conflict Revisited. *Journal of Peace Research*, 42, 417-434.
- Varshney, A., (2001), Ethnic conflict and civil society: India and beyond, *World Politics*, 53 (2), 362-98.
- Visscher, J.T. (2008). *Conflict mediation in the water and sanitation sector: And how to reach solutions*. (Thematic Overview Paper No. 22), Delft: IRC.
- Warner, M. en Jones, P. (1998). Assessing the Need to Manage Conflict in Community-based Natural Resource Projects. *Natural Resource Perspectives Series*, 35. Londen: Overseas Development Administration
- Wateraid (z.d.). *Social conflict and water; lessons from north-east Tanzania*. Geraadpleegd op 14/7/2010, van <http://www.wateraid.org/documents/socconflict.pdf>.
- Williams, T.O. (1998). Multiple uses of Common Pool Resources in Semi-arid West Africa: A Survey of Existing Practices and Options for Sustainable Resource Management. *Natural Resource Perspectives Series*, 38. Londen: Overseas Development Institute.
- Yanda, P. Z. en William, C. (2010). Livelihoods diversifications and implications on food security and poverty levels in the Maasai plains: The case of Simanjiro district, Northern Tanzania. *African Journal of Environmental Science and Technology*, 4 (3), 154-166.
- Zartman, I.W. (1997). *Governance as Conflict Management: Politics and Violence in West Africa*. Washington, DC: Brookings Institution Press.